

ISSN 1898-7729

SKAUT

HARCERSKIE PISMO HISTORYCZNE
K W A R T A L N I K
TARNÓW, NR 3 [34], WRZESIEŃ 2014 r.

Wojciech Kossak, *Orlęta – obrona Lwowa*, karta pocztowa,
Wydawnictwo Salonu Malarzy Polskich w Krakowie

OD REDAKCJI

Historia Harcerstwa to także historia prasy harcerskiej, którą tworzyli i wciąż tworzą w większości pasjonaci, chcący utrwalić, jak w fotograficznym kadrze: czasy, ludzi i wydarzenia. O roli prasy harcerskiej nie trzeba przypominać. O redaktorach i wydawcach, jak najbardziej. Zwłaszcza, gdy możemy naocznie przekonać się, że ilość tytułów współcześnie wydawanych pism jest dość mała. Jest kilka powodów tego stanu rzeczy. Najgłówniejszy i najbardziej dotkliwy, to śmierć redaktorów i brak osób, które chcą i mogą kontynuować dzieło poprzedników. Dlatego w bieżącym numerze „Skauta” wspominamy druhnę Ewę Karpińską-Gierat, działaczkę polonijną i redaktorkę. Rozumiejąc ogromne znaczenie prasy harcerskiej, poprzez swoją działalność, poprzez swój „Domek”, starała się przed śmiercią znaleźć miejsce dla zbiorów harcerskiej prasy polonijnej w Polsce.

Kolejną osobą, o której piszemy, to Władysław Witrylak, harcerz i żołnierz, emigrant z konieczności, korzeniami wrośnięty głęboko w Kresy Wschodnie Rzeczypospolitej, dokąd po wojnie nie mógł powrócić. Biogramy podobnych mu osób zostały już przybliżone czytelnikom „Skauta”. To ważne pod każdym względem, by nawet najmłodszy czytelnicy pamiętali, że ziemię pomiędzy Bugiem a Zbruczem i dalej na północ oraz południe, zamieszkiwali ich dziadkowie i pradziadkowie. Żeby wiedzieli, że na każdym cmentarzu; od Cmentarza Orłąt Lwowskich, Łyczakowskiego, na wileńskiej Rossie, po najmniejsze, nawet jeśli nie ma tam już tabliczek z nazwiskami, spoczywają obywatele polscy. Pamięć o nich musi być zachowana bez względu na okoliczności, jakie mogą przynieść najbliższe miesiące czy lata.

Doświadczenie uczy, że najtrudniej ulega zgładzie informacja zwielokrotniona; powielona i rozesłana do wielu miejsc na świecie. O ileż uboższa byłaby nasza wiedza historyczna, gdyby nie drobne czasem notki prasowe zawierające informację o osobach lub zdarzeniach, których próżno szukać w dokumentach przechowywanych w archiwach. Dlatego tak ważne jest robienie na bieżąco wszelkiego rodzaju spisów i odpisów.

Tę samą rolę odgrywają działania red. Wojciecha Śliwerskiego, pomysłodawcy serii wydawniczej „Przywrócić Pamięć”. Wydawnictwo „Impuls” do tej pory opublikowało 39 reprintów książek, będących kamieniami milowymi rozwoju idei skautowej i harcerskiej w Polsce. W przygotowaniu są kolejne reprinty białych kruków. To bardzo ważna działalność. ■

M. Popiel

SKAUT. HARCERSKIE PISMO HISTORYCZNE

REDAKCJA:

Lesław Dall – Zakopane, Wiesław Kukla – Poznań,

Janusz Krężel – Mielec, Marian Miszczuk – Warszawa,

Marek Karpiński (grafika) – Tarnów,

Marek Popiel (red. naczelny, odpowiedzialny i wydawca).

33–100 Tarnów, ul. Krakowska 42/9, tel. 667 174 232

czasopismo.skaut@gmail.com www.skaut.okay.pl

SKAUT jest bezpłatnym harcerskim pismem niezależnym.

Wszelkie prawa zastrzeżone ©1996–2014.

Przedruk za zgodą redakcji, za wskazaniem źródła i autora.

Przedsięwzięcie o charakterze **non profit**.

Władysław Józef Witrylak (1898–1971)

MÓJ HARCERSKI ŻYCIORYS

Cześć sztandarowi – harcerze hufca harcerskiego w Samborze na obozie w Podboju w 1928 r., zbiory harcerskie hm. Małgorzaty Wczelik

Urodziłem się 16 grudnia 1898 roku w Stryju w Małopolsce Wschodniej (województwo lwowskie)¹. W domu rodzinnym wychowywałem się w tradycjach powstańczych. Dziadek mój, po matce Władysław Kuliczka, był żołnierzem w oddziale gen. Mariana Langiewicza w powstaniu styczniowym 1863 roku, a kiedy oddział ten znalazł się po stronie austriackiej, dziadek mój ścigany jak inni przez austriackie władze ukrywał się przez długi czas we Lwowie sypiając na cmentarzach w starych

grobowcach. Część jego rodziny została wygnana na Sybir. W domu moich dziadków było sporo fotografii dowódców powstańczych (Langiewicz, Pustowójtówna, Cieszkowski, Rochebrun, Hauke, Sierakowski i inni). Matka moja we wczesnym moim dzieciństwie opowiadała mi często o ks. Józefie Poniatowskim i o Naczelniku Kościuszcze, ojciec zaś o bitwie pod Grochowem w 1831 roku. W domu i w szkole śpiewało się pieśni powstańcze.

Uczęszczałem do szkół z początku w Stryju (do roku 1910 r.), później zaś w Samborze, gdzie przeszedłem całe gimnazjum klasyczne do matury włącznie. Jako uczeń II klasy gimnazjum wstąpiłem w październiku 1911 roku do III Drużyny Skautowej im. Stanisława Staszica przy II gimnazjum. Przyrze-

¹ Rodzicami Władysława byli: Emilia Witrylak z d. Kuliczka i Marian Leon Witrylak (1879–1947), maszynista. Władysław miał dziewięcioro rodzeństwa, w tym pięć siostr: Helenę, Marię, Jadwigę, Emilię i Eugenię oraz czterech braci: Bolesława, Tadeusza, Kazimierza i Zbigniewa; przypisy: hm. Małgorzata Wczelik i redakcja „Skauta”.

Władysław J. Witrylak z córką Aleksandrą, Przemyśl, 1935 r., zbiory rodzinne M. Wczelik

czenie skautowe złożyłem w styczniu 1912 roku. Od tego czasu byłem stale w tej drużynie jako zastępca zastępowego, później jako zastępowy zastępu „Lisów”, pełniąc również funkcję trębacza oraz kuchacza w drużynie.

Kiedy w 1914 roku wybuchła I wojna światowa Polowa Drużyna Strzelecka wyjeżdżała do Legionów na wojnę, za wiedzą mojej Matki, pod nieobecność Ojca spakowałem swój plecak i wraz z moim kolegą Eugeniuszem Fencem wladowaliśmy się cichcem do wagonu kolejowego, w którym wyjeżdżała Drużyna Strzelecka. Po rozpoczęciu podróży przyuważał nas przeglądający wagony dowódca tej kompanii prof. Piwoński² i wysadził nas z pociągu na najbliższej stacji.

² Bolesław Piwoński – nauczyciel gimnastyki, po zlocie grunwaldzkim w 1910 r. naczelnik TG Sokół w Samborze. Był jednym z instruktorów zimowego kursu gimnastyczno-wojskowego organizowanego w 1913 r. w Samborze, w wyniku którego utworzono Stałe Drużyny Sokole, których był naczelnikiem, a później komendantem. W połowie sierpnia 1914 r. pierwszy pluton złożony z Sokołów wyjechał pod jego dowództwem z Sambora do Lwowa; za: *Czterdziestolecie. Sokół w Samborze, 1890–1930*, Lwów 1930, s. 14–17.

I tak się skończyła nasza „służba legionowa”, a to dzięki naszym bardzo drobnym postaciom.

W miesiącu sierpniu 1914 roku ewakuowano całą naszą rodzinę przez Węgry do Bregencji nad Jeziorem Bodeńskim. Przed wyjazdem włożyłem cały swój dobytek skautowy tj. podręczniki i numery „Skauta” do kuferka i zakopałem w ogrodzie, by po powrocie nie zakrakało mi niczego do dalszej pracy skautowej. Próby moje zorganizowania zastępu skautowego w Bregencji spełzły na niczym z powodu braku chętnych do tego chłopców.

W styczniu 1915 roku wyjechałem do Pragi czeskiej, gdzie uczęszczałem do V klasy zorganizowanego tam gimnazjum polskiego na Vinohradach. Po powrocie do Sambora w jesieni 1915 roku i po rozjeździe się w sytuacji zorganizowałem bezzwłocznie I Drużynę Skautową im. Józefa Piłsudskiego, w której pracowałem jako drużynowy w stopniu wywiadowcy do października 1917 roku³.

W połowie października 1917 roku rozpocząłem wyższe studia na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Lwowskiej. Przez czas mojego pobytu we Lwowie pełniłem funkcję skarbnika Naczelnej Komendy Skautowej, gdzie komendantem był wtedy dr Panek⁴, profesor weterynarii na Uniwersytecie Jana Kazimierza. W tym okresie brałem udział we wszystkich narodowych manifestacjach studenckich w związku z wydarzeniami politycznymi podczas toczącej się wojny.

W drugiej połowie października 1918 roku wstąpiłem we Lwowie do Polskich Kadr Wojskowych, gdzie złożyłem przysięgę wraz z d-hem Piestrakiem Karolem z Krakowa na ręce druha Jerzego Grodyńskiego. Przez ostatni tydzień października pełniłem służbę wywiadowczo-obszerną w nocnych godzinach na pewnych ulicach Lwowa nadzorując ciężarowe samochody wojskowe przewożące broń.

³ Szerzej na ten temat, [w:] Władysław Witrylak, *Historja I Samborskiej Drużyny Harcerskiej im. Józefa Piłsudskiego za okres od r. 1915 do 1917*, „Skaut. Jednodniówka Zjazdu Harcerzy z czasów walk o niepodległość 1911–1936”, Lwów, 23–24 maja 1936, s. 68.

⁴ Kazimierz Panek (1873–1935), bakteriolog, rektor Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie w latach 1918–1920. Taternik, działacz Towarzystwa Tatrzańskiego, założyciel Karpackiego Towarzystwa Narciarskiego we Lwowie. W latach 1914–1918 pełnił funkcję Naczelnego Komendanta Skautowego we Lwowie; za: Emanuel Rostworowski (red.), *Polski słownik biograficzny*, t. XXV/1, z. 104, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1980, s. 124–125.

W dniu 1 listopada 1918 roku, jako lokator I Domu Techników przy ul. Issakowicza 18, wziąłem udział w Obronie Lwowa przed Ukraińcami, a to w walkach w Ogrodzie Pojezuickim, na Wólce i w Szkole Kadeckiej, później zaś na Persenkówce, w Zboiskach i w całej ofensywie 1919 roku jako żołnierz 1 kompanii 1 Pułku Strzelców Lwowskich (późniejszy 38 Pułk Strzelców Lwowskich), następnie w sztabie 5-tej Lwowskiej Dywizji Piechoty gen. Władysława Jędrzejewskiego jako kreślarz w stopniu plutonowego z cenzusem.

Od października 1919 roku do marca 1920 roku na 5-cio miesięcznym urlopie kontynuowałem studia na Politechnice Lwowskiej, gdzie pozdawałem potrzebne do półdyplomu egzamina, ucząc się po nocach w jak najgorszych warunkach mieszkaniowych i wyżywienia.

Po powrocie do oddziału pełniłem nadal służbę w sztabie 5-tej Dyw. Piech. do maja 1920 roku, kiedy to z Winnicy wyjechałem na 3-miesięczny kurs Szkoły Podchorążych w Warszawie, po którego skończeniu przydzielono mnie wprzód do 55 Pułku Strzelców Wielkopolskich w Krotoszynie, następnie zaś do 33 Łomżyńskiego Pułku Piechoty na froncie pod Zasławiem, gdzie brałem udział w walkach z bolszewikami jako dowódca plutonu w stopniu podchorążego do końca wojny 1920 roku.

Po wojnie, po krótkim pobycie w Krzemieńcu, następnie w Łomży, przenieśliśmy się do 3 Pułku Strzelców Podhalańskich w Samborze, gdzie w stopniu porucznika wznowiłem swoją pracę harcerską. Mianowany przez Komendę Chorągwi Lwowskiej komendantem Hufca Harcerskiego w Samborze w stopniu podharcemistrza, brałem udział w charakterze dowódcy kompanii harcerskiej i instruktora w 4 obozach harcerskich w ramach przysposobienia wojskowego młodzieży, a to: w 1923 r. – w Skolem, w 1924 r. – w Jaworze pod Turką n/Stryjem, w 1925 r. – w Smolnicy pod Starzawą i w 1926 roku w Worochcie.

W 1923 roku zawarłem związek małżeński z panią Janiną Ostrowską, również harcerką, z którego to mieliśmy czworo dzieci, a to: 3 synów i córkę⁵.

W 1927 roku przerwałem chwilowo swą pracę harcerską z powodu wysłania mnie na 6 miesięczny kurs dla oficerów łączności pułków w Zegrzu. Po powrocie z kursu pracowałem nadal na stanowiu-

⁵ Dzieci Władysława i Janiny Witrylak: Stanisław, Janusz, Jerzy, Aleksandra.

sku komendanta hufca harcerskiego w Samborze do końca września 1929 roku, kiedy to zostałem przeniesiony do siedziby 5 Pułku Strzelców Podhalańskich w Przemyślu.

Samborski Hufiec Harcerski pod moją komendą zdobył jako pierwszy, w ogólnych zawodach harcerskich, sztandar Chorągwi Lwowskiej, ten, który był z polską delegacją skautową na III Jamboree w Birmingham w Anglii w 1913 roku. Sztandar ten hufiec samborski dzierżył przez szereg lat aż do mojego wyjazdu.

Władysław J. Witrylak we Francji w 1947 r.
zbiory rodzinne M. Wczelik

Z chwilą zamieszkania w Przemyśle straciłem kontakt z pracą harcerską poświęcając się całkowicie pracy wojskowej oraz nad wychowaniem naszych czworo dzieci, z których troje należało już wtedy do gromad zuchów harcerskich a potem do drużyn harcerskich. ■

W. J. Witrylak

Małgorzata Wczelik

O PRADZIADKU – HARCERZU

Wspomnienia mego pradziadka Władysława Witrylaka, znacznie szersze, bo opisujące jego szlak wojenny od kampanii wrześniowej w Polsce do zakończenia wojny i emigracyjny pobyt w Wielkiej Brytanii, zostały napisane w Londynie 28 czerwca 1967 roku. Niestety, nie obejmują jego działalności w środowisku polskich harcerzek i harcerzy pozostających na emigracji w Wielkiej Brytanii. Był bowiem jednym z pierwszych członków zawiązanego 12 listopada 1962 roku *Komitetu Skautów-Harcery z lat 1910–1945* (przekształconego następnie w *Koło Harcerzek i Harcerzy z lat 1910–1945*¹, gdzie działał aż do śmierci. W. Witrylak zaangażowany był przede wszystkim w działania Komisji Historycznej. Prace te polegały na zbieraniu materiałów i relacji dotyczących historii harcerstwa polskiego a także na pozyskiwaniu funduszy na tablicę pamiątkową ku czci poległych harcerzy i harcerzek, do której uroczyste odsłonięcia i poświęcenia doszło 24 marca 1968 roku w polskim kościele św. Andrzeja Boboli w Londynie². W okresie od 1965 do 1971 roku kilkakrotnie piastował różne funkcje w Komisji Rewizyjnej Koła.

¹ Szerzej o działalności Komitetu, [w:] M. Popiel, *Działalność harcerzy-seniorów w Londynie w latach 1962–1988*, „Skaut. Harcerskie Pismo Historyczne”, Tarnów, r. V, nr 1 [21], 15 kwietnia 2010, s. 2–7; „Komunikat – Skaut Koła Harcerzy i Harcerzek z lat 1911–1945” (następnie Skaut Komunikat Koła Harcerzek i Harcerzy z lat 1910–1945, później Pismo Koła Harcerzek i Harcerzy z lat dawnych) – na stronie www.skaut.okay.pl.

² „Skaut – Komunikat Koła Harcerzek i Harcerzy z lat 1910–1945”, Londyn, maj 1969, nr 9–10, s. 20.

Ś.P. WŁADYSŁAW J. WITRYLAK

Po długich cierpieniach w dniu 19 grudnia 1971 zmarł w Londynie ś.p. Major Władysław Witrylak, przeżywszy lat 73. Syn Lwowa i jego obrońca w roku 1918, uczestnik walk za Polskę w latach 1919 i 1920, oficer piechoty i służby zaopatrzenia oraz transportu, uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r., kwatermistrz obozów wojskowych we Francji i PKPR w Anglii, po przejściu do życia cywilnego pracował ofiarnie w Hospicjum św. Stanisława, prowadzonym przez Fundację Veritas w Londynie, a potem w Katolickim Ośrodku Wydawniczym tejże Fundacji.

Gorący i ofiarny patriota kresowy, służył Ojczyźnie przez długie lata, oddając na jej usługi swoje talenty i zdrowie. Człowiek ogromnej prawości osobistej, wierny syn Kościoła i szczególnie czciciel Matki Bożej był wzorowym mężem, ojcem, dziadkiem i pradziadkiem swej rodziny. Te cechy Zmarłego podkreślił w swym pożegnaniu ks. pralat Stanisław Belch, który odprawił Mszę pogrzebową w dniu 23 grudnia 1971. Prochy Zmarłego zostaną przewiezione do Warszawy i pochowane w grobie rodzinnym na Powązkach.

Łączymy się z Żoną ś.p. Zmarłego i Jego całą Rodziną w Ich żalobie i w modłtach za spokój Jego duszy. R.I.P.

Ogłoszenie o śmierci W. Witrylaka w piśmie „Czyn Katolicki. Wiadomości PMK”, Londyn, listopad–grudzień 1971, r. XXIII, nr 11–12, s. 14

Zasłużył się także na innej płaszczyźnie działalności społecznej. Wraz z dwoma przyjaciółmi: Aleksandrem Idzikiem i Bronisławem Łokajem zawiązał w Londynie Komitet Wydawniczy „Leopolis” powołany głównie w celu wydania książki *A city fights for freedom – the rising of Lwów in 1918–1919*³ autorstwa Rosy Bailly, francuskiej poetki, założycielki towarzystwa *Les Amis de la Pologne*⁴. Długoletnia współpraca członków Komitetu Wydawniczego „Leopolis” z autorką, po wielu perypetiach zaowocowała wydaniem książki będącej manifestem polskości Lwowa.

Myśl o powrocie do Ojczyzny towarzyszyła Władysławowi od zakończenia wojny. Znając jednak ówczesne realia życia w Polsce nie zdecydował się na powrót, lecz w 1958 roku sprowadził do Londynu swoją żonę Janinę. W Polsce, gdzie za życia już nie powrócił, pozostało czworo jego dzieci oraz liczne wnuki, którym udało się poznać dziadka odwiedzając go w Londynie.

Władysław Witrylak zmarł w Londynie 19 grudnia 1971 roku. Jego szczątki sprowadzono do Polski i pochowano w rodzinnym grobowcu na warszawskich Powązkach. ■

M. Wczelik

³ Rosa Bailly, *A city fights for freedom – the Rising of Lwów in 1918–1919*, Londyn, 1956.

⁴ Więcej na temat życia i działalności Rosy Bailly: Małgorzata Nossowska, *O Francuzce, która pokochała Polskę*. Rosa Bailly i stowarzyszenie *Les Amis de la Pologne*, Lublin, 2012.

Władysław Józef Witrylak

ZWIĘZŁA HISTORIA DRUŻYN SKAUTOWYCH, NASTĘPNIE HARCERSKICH W SAMBORZE (1911–1929)

„Sambor, to jedno z miast w Małopolsce Wschodniej, położone nad Dniestrem, niemal u podnóża Bieszczadów, gdzie ruch skautowy rozpoczął się od samego jego zarania. Już w październiku 1911 roku (byliśmy wtedy pod zaborem austriackim) istniały tam 3 drużyny skautowe, a to:

- I. druż. im. Romualda Traugutta – przy I-szym gimnazjum – drużynowy prof. Józef Lewicki
- II. druż. Józefa Sułkowskiego – przy Seminarium Nauczycielskim – drużyn. Prof. Władysław Bryda
- III. druż. Stanisława Staszica – przy II-gim gimnazjum – prof. Stanisław Tymelski.

Wszystkie drużyny były pod ogólną opieką Tow. Gimnastycznego „Sokół”, który udzielał im na ich potrzeby swoich sal z urządzeniami gimnast., lokali na izby skautowe oraz swoich instruktorów na odczyty historyczne i ogólnoskautowe. Opiekunem drużyn skautowych z ramienia „Sokoła” był dh Geisler.

Do drużyn skautowych przyjmowano uczniów szkół średnich bez względu na ich pochodzenie społeczne, w wieku począwszy od lat 12-stu. Przyjmowano też bez względu na ich wierzenia religijne. Do drużyn należało kilku Żydów-Polaków, pomiędzy których dwu braci Blauerów z I-szej drużyny poszło do Legionów J. Piłsudskiego, gdzie zginęli w walkach legionowych przeciw Rosji.

Drużyny dzieliły się na zastępy 8–9 skautów, w których odbywała się normalna praca programowa na podstawie podręcznika „Harce” – Eugeniusza Piaseckiego oraz podręcznika Andrzeja Małkowskiego. W zakres tych prac wchodziły:

- Pogadanki tygodniowe – w izbach skautowych
- Ćwiczenia gimnastyczne raz na tydzień – w Sali „Sokoła”
- Ćwiczenia i gry polowe w niedziele i święta oraz wycieczki – w terenie.

Na pogadankach omawiano Prawo Skautowe, rocznice historyczne i przygotowywano się do egzaminów na poszczególne stopnie skautowe tj. ochotnika, zwiadowcy i ćwika oraz do egzaminów na sprawności skautowe. Poza tym zakładano i prowadzono małe warsztaty przeważnie introligatorskie i stolarskie. Uczono się pilnie terenoznawstwa i czytania map. Czytano i omawiano artykuły ze „Skauta”.

Drużyny skautowe jako całość brały udział we wszelkich uroczystościach w związku z rocznicami narodowymi jak: Konstytucji 3 Maja, Powstania Kościuszkowskiego, Powstania Listopadowego i 1863 roku. W rocznicę Grunwaldu na ogólnej zbiórce przemawiał wydelegowany przez Naczelną Komendę Skautową ze Lwowa dh Ignacy Koziulewski.

Część młodzieży skautowej należała do tajnych organizacji jak „Eleusis”, „Zarzewie” i „Bojkot”, starsza zaś młodzież dość licznie wstępowała do Związku Strzeleckiego. W kółkach samokształceniowych organizacji „Bojkot” opracowywano i wygłaszano referaty historyczne z doby przedrozbiorowej oraz organizowano na terenie miasta bojkot towarów pruskich.

W lecie w roku 1913 Samborskie drużyny skautowe wzięły udział w zlocie drużyn skautowych i sokolich we Lwowie.

W latach 1913–1914 ćwiczenia polowe odbywały się wspólnie z polowymi drużynami „Sokoła” lub

też ze Związkiem Strzeleckim. Szczególnym powodzeniem cieszyły się u skautów ćwiczenia nocne, które niestety odbywały się rzadko.

Gdy w roku 1914 wybuchła I wojna światowa, część skautów wyjechała z kompaniami marszowymi Związku Strzeleckiego na Oleandry do Krakowa (Ściobłowski, Ścieżyński, Czekański, Bohdan Geisler, Józef Drotlew, bracia Blauerzy i inni), młodzież zaś i wężsi bądź to zostali wyewakuowani wraz z rodzicami do zachodniej Austrii, bądź też pozostali na miejscu w Samborze. Niektórzy z pozostałych zostali zabrani przez wojska rosyjskie i wywiezieni w głąb Rosji.

Gdy w sierpniu 1914 roku przemaszerowały ze Lwowa oddziały Drużyn Sokolich, młodzi skauci pełnili służbę sanitariuszy, przewodników do kwater i inne funkcje pomocnicze do chwili wyjazdu tych oddziałów do Mszany Dolnej, gdzie rozwiązano Legion Wschodni.

Po ustąpieniu w roku 1915 wojsk rosyjskich z Sambora i po powrocie jesienią tegoż roku młodzieży z ewakuacji, została zorganizowana przez Wła-

dysława Witryłaka przy II-gim gimnazjum drużyna skautowa im. Józefa Piłsudskiego, której opiekunem z ramienia szkoły był prof. Eugeniusz Grzędzielski, później zaś prof. Stanisław Gajewski. Powstały następnie inne drużyny przy innych uczelniach oraz drużyna żeńska przy seminarium nauczycielskim, której drużynową była d-hna Halina Kamińska (później zamężna – Sidorowska) – im. Emilii Plater.

W okresie do jesieni 1917 roku męskie drużyny skautowe odbywały ćwiczenia polowe bez względu na porę roku pod kierownictwem młodych oficerów legionowych, przyjeżdżających z oddziałów frontowych na urlopy, celem przygotowania się do egzaminów w swoich uczelniach do tzw. matury wojennej. Instruktorem przy drużynie im. J. Piłsudskiego był ppor. Stefan Kuta z I-szej Brygady legionów. W okresie tym wszystkie drużyny urzęduwały różne przedstawienia kulturalne i zbiórki pieniężne na rzecz Legionów.

Nastąpiła później Obrona Lwowa, wojna z Ukraińcami, następnie z Rosją Sowiecką oraz Traktat Ryski. Kiedy po wszystkich tych kampaniach i zawarciu pokoju wróciłem znów w roku 1922 do Sambora jako porucznik 5 Pułku Strzelców Podhalańskich, zastałem tam znów zreorganizowane 3 drużyny harcerskie przy tamtejszych uczelniach. Po porozumieniu się z Komendą Chorągwi Lwowskiej zorganizowałem je w Samborski Hufiec Harcerski, którego przez Komendę Chorągwi Lwowskiej zostałem mianowany komendantem. Hufiec ten, zdobył w roku 1925 w ogólnych konkursach harcerskich, jako pierwszy, sztandar Chorągwi Lwowskiej, ten, z którym polska delegacja skautowa była na III-cim Jamboree w Birmingham w Anglii w roku 1913. Sztandar ten dzierżył Samborski Hufiec Harcerski przez kilka następných lat.

W okresie do roku 1929 życie harcerskie w Samborze rozwijało się w całej pełni przy współpracy z czynnikami wojskowymi w zakresie wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego. Harcerze nadawali wtedy ton ideowy nie tylko całej młodzieży, lecz również całej społeczności polskiej w tym mieście. Harcerze brali udział w zwartych jednostkach w obozach wakacyjnych pod kierownictwem wojskowych instruktorów przysposobienia wojskowego oraz instruktorów harcerskich”.

w Londynie, dnia 10 stycznia 1968 r.

Władysław J. Witrylak

Sztandar wykonany przez polskich skautów w Birmingham w 1913 roku. Oryginał negatywu w zbiorach harcerskich Marka Popiela

Wiesław Kukła

POŻEGNANIE HM. EWY KARPIŃSKIEJ-GIERAT

Ewa Karpińska-Gierat (1922–2014)

Harc mistrzyni Ewa Karpińska-Gierat odeszła na wieczną wartę 10 maja 2014 roku, w wieku 92 lat, w Bethlehem (Connecticut, USA). Została pochowana 17 maja na cmentarzu kombatanów przy klasztorze i bazylice Ojców Paulinów w Amerykańskiej Częstochowie (Doylestown, Pennsylvania, USA). Druhna Ewa została pochowana dokładnie tak jak chciała: w sosnowej trumnie, na sianie i w mundurze harcerskim, koło swego ukochanego męża Stanisława.

Pomimo kłopotów zdrowotnych utrudniających wysławianie się, jeszcze w styczniu 2014 roku, przy pomocy Piotra Chądryńskiego, podyktowała swój ostatni tradycyjny „List Betlejemski”:

Kochani Wszyscy,

jestem w dobrym zdrowiu i myślę o Was stale. Mam nadzieję, że Wasze życia układają się jak najlepiej i że pamiętacie o kartkach, listach i zjazdach Betle-

*jemskich. W nowym Roku 2014 ślę do Was Iskry Harcerskie z głębi mojego serca. Ściskam Was wszystkich.
Wasza Ewa Betlejemska*

Sylwetka Ewy Karpińskiej-Gieratowej

Pracownik służb socjalnych, publicystka, redaktor a nade wszystko harcerka. Urodziła się w 2 stycznia 1922 roku w Warszawie. Maturę zdała w 1939 roku w szkole im. Cecylii Plater-Zyberk w Warszawie przy ul. Pięknej 24/26. Od 6 stycznia 1940 roku poza Polską. W latach 1941–1944 studiowała na University of Glasgow – Master of Arts (M.A.). W 1943 roku, w czasie wakacji uniwersyteckich, pracowała w biurze ZHP w Londynie, w biurze Światowego Związku Polaków z Zagranicy „Światpol” w Londynie i w Paryżu (1945–1946). 24 lipca 1946 roku wyszła w Rzymie za mąż za Stanisława Gierata. Od 1951 roku

Okładki książek Ewy Karpińskiej-Gierat, zbiory harcerskie Wiesława Kukli

przebywała w USA, gdzie studiowała w School of Social Work na Columbia University w Nowym Jorku (studia ukończyła w 1967 r.). W latach 1954–1968 pracowała jako *editor researcher and indexer* w tygodniku „Engineering News Record”, McGraw-Hill Publishing Company, New York City. Była też w latach 1968–1984 pracownikiem socjalnym w Catholic Family Services w Waterbury (Connecticut, USA).

W harcerstwie od 1934 roku. Szara Szóstka Warszawska – 6 WZDH im. Królowej Jadwigi, gdzie była przyboczną; hufcowa w Paryżu (1945); hufcowa hufca „Bałtyk” w Londynie (1946). Od 1947 roku harcmistrzyni. Komendantka Chorągwi Harcerek w Wielkiej Brytanii (1949); pierwsza komendantka Chorągwi Harcerek w Stanach Zjednoczonych (1952–1954). Przewodnicząca International Trefoil Circle, następnie Council of Girl Scout Association in Exile w Nowym Jorku (1951–1960).

Redaktorka miesięcznika harcerek „Ogniwa” w Londynie (1949–1951); w USA wydawca 10 Kalendarzy Polonii Światowej (1979–1988) oraz *Polonia Vademecum* (1988). Redagowała i wydawała „Wiadomości Harcerskie/Znicz”, USA, (1986–2006) oraz biuletyn „Info ZHP USA”. Autorka książki *Powojenna Historia Harcerstwa w Stanach Zjednoczonych*, (1990), tomu wspomnień *Korzenie i Owoce* (1998). Autorka „Indeksu do ZNICZA” opublikowanego 24 lipca 2010 roku. Stała korespondentką czasopism harcerskich „Węzełek” (Londyn), „Spójnik Terenowy” (Nowy Jork, 1960–1977). Pisała do paryskiej „Kultury”, londyńskich „Wiadomości”, „Kontynentów”, „Życia”, „Gazety Niedzielnej”, nowojorskiego „Świata” i „Nowego Dziennika”, krakowskiego „Tygodnika Powszechnego” oraz „Znaku”, warszawskich „Więzi”, a także dwujęzycznego „Language Bridges Quaterly” (Teksas, USA). Prowadziła przez 25 lat harcerską akcję zarobkową – kartki świąteczne z „opłatkiem na sianie”.

Była członkiem studium – *North American Study Center for Polish Affairs*; Kongresu Polonii Amerykańskiej – sekretarzem oddziału w Connecticut (1988–1996), *Polish Institute of Arts and Sciences of America* oraz Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku. W Bethlehem: *Regina Laudis Abbey Fair Committee*; *Historical Society*; *Environmental Council*; *Christmastown Festival*.

Otrzymała wyróżnienie za esej *Good Morning Joy* w 1956 roku, honorowe wyróżnienie „Człowiek Roku” Kongresu Polonii Amerykańskiej w Connecticut, USA w 1997 roku. Od władz harcerskich w Polsce otrzymała Złoty Krzyż „Za zasługi dla ZHP” w 2000 roku.

Miałem osobisty kontakt z Ewą Karpińską-Gierat podczas jej dwukrotnej obecności w Polsce na zlotach ZHP: w Zegrzu, w 1995 roku oraz w Bednarach, w 2000 roku. W ciągu kilku intensywnych dni jeździliśmy do Gniezna, Bydgoszczy i Torunia, roz-

ważąc możliwości zorganizowania w Polsce archiwum wydawnictw harcerskich z obczyzny. Kontakt korespondencyjny utrzymywaliśmy od 1987 roku aż do 2010 roku.

W latach 1990/1991 rozpocząłem prowadzenie kolportażu „ZNICZA” początkowo w kraju, później także w innych krajach europejskich. Z Poznania każdy numer pisma docierał do ponad 200 stałych adresatów w Polsce oraz około 100 na terenie Europy. Jak oceniała druhna Ewa, pomysł ten spowodował, że „ZNICZ” stał się pismem o zasięgu światowym. Był też światową trybuną wymiany poglądów oraz unikatowym miejscem kontaktu harcerstwa z całego świata i źródłem informacji o tym, co dzieje się w świecie a zwłaszcza w Polsce. Ewa Gierat tak widziała program tego pisma: *...główny cel „Znicza” to wiadomości z USA i ze świata, z Polski, z ościennych krajów... chodzi nam o wolną trybunę i przepływ myśli harcerskiej i skautowej... nie przywiązujemy wagi do przynależności organizacyjnej... musimy patrzeć bardziej „z lotu ptaka”, jednocześnie gruntując łączność osobistą.*

Śmierć Druhny Ewy zakończyła ciekawy i twórczy etap naszej przyjaźni i współpracy. ■

W. Kukła

Anna Jaroszyńska-Kirchmann

HARCMISTRZYNI EWA GIERAT O HARCEKSTWIE W AMERYCE

Pomimo upływu kilku lat od czasu tego wywiadu, ocena wyrażana wówczas przez hm. Ewę Gieratową jest nadal aktualna i to nie tylko w Ameryce. Plany zorganizowania w Polsce muzeum harcerstwa zagranicznego do tej pory pozostają niezrealizowane (uwaga red. Wiesława Kukli).

Jedną z najbardziej aktywnych instruktorek w Stanach Zjednoczonych jest harcmistrzyni Ewa Karpińska-Gierat. Jej życiorys to przykład głębokiego zaangażowania w polski ruch skautowy. Ewa Karpińska urodziła się w Warszawie w 1922 roku, do harcerstwa wstąpiła w 1934 roku. Razem „z Trze-

Winieta i stopka redakcyjna pisma „Ogniwa”, zbiory harcerskie W. Kukli

ma Królami podążyła za Gwiazdą Betlejemską”. 6 stycznia 1940 roku Ewa wyjechała z Warszawy; po Paryżu, Londynie i Nowym Jorku, od 1988 roku zamieszkała w Betlejem, Connecticut, gdzie „Domek” Gieratów stał się ośrodkiem polskiej działalności. Kiedy w 1951 roku wraz z mężem Stanisławem Gieratem przybyła do Nowego Jorku, pani Ewa natychmiast włączyła się w organizację harcerstwa w USA jako delegatka Głównej Kwatery Harcerek z Londynu. Rok później została wybrana Komendantką Chorągwi Harcerek Stany Zjednoczone. Obecnie na emeryturze, jej troską jest usprawnienie komunikacji między harcerzami i harcerkami oraz zachowanie historii i archiwów ruchu harcerskiego.

Podczas niedawnej rozmowy z panią Ewą Karpińską, zapytałam ją, jakie zmiany w ruchu harcerskim w Stanach Zjednoczonych dostrzegła w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Wskazała na kilka, a wśród nich na przykład Internet, który ułatwia korespondencję pomiędzy grupami harcerskimi, komunikację i szybkość załatwiania spraw. Z drugiej jednak strony pozostawia na marginesie starszych działaczy,

Jedna z ostatnich fotografii hm. Ewy Karpińskiej-Gierat, marzec 2012 r., zbiory harcerskie W. Kukli

którzy Internetu nie używają, bądź używają tylko w ograniczonym zakresie i przyczynia się do zanikania tradycyjnych form komunikacji, takich, jak publikacje harcerskie. Ponadto, jak pani Ewa zauważyła, Internet wpływa negatywnie na poziom polszczyzny i polskiej ortografii, stając się zarazem swojego rodzaju błogosławieństwem i przekleństwem.

Rodzice, zapracowani i zaganiani, mają często dobre chęci, ale mało czasu na popieranie działalności harcerskiej, dlatego też podupadają Koła Przyjaciół Harcerstwa, które są podstawą jego sprawnej działalności w każdej społeczności emigracyjnej.

Zapytałam również panią Ewę, czy harcerstwo ma szansę zaproponować młodzieży program na tyle atrakcyjny, że będzie on mógł konkurować z mediami i niewybredną kulturą masową, które są dla naszych dzieci często głównym źródłem rozrywki. Jej odpowiedź była zadziwiająco optymistyczna. Sukces harcerstwa w danej miejscowości może zależeć po prostu od kilku wariatów, odpowiedziała. Wariatów – oczywiście w pozytywnym znaczeniu: zapaleńców, ludzi energicznych i ideowych, gotowych poświęcać swój czas dla harcerstwa. Kształcenie instruktorów i instruktorek jest tu sprawą kluczową, szczególnie, że w ciągu następnej dekady szeregi przed- i powojennych instruktorów zupełnie się wykruszą. Henryk Sienkiewicz podczas swej podróży krytykował Amerykę, oboje Małkowscy podczas swej wizyty w 1916 roku również nie byli zachwyceni Stanami, a jednak utrzymały się tu struktury harcerskie na użytek dzieci i młodzieży.

Po dwudziestu latach współredagowany przez panią Ewę kwartalnik harcerski „Znicz” wprawdzie schodzi już ze sceny, ale rozpoczyna działalność Biblioteka Harcerska w Clark, NJ. Pani Ewa jest poza tym zainteresowana kielkującą światową prasą harcerską w obiegu elektronicznym i dalszą działalnością na rzecz zachowania historii harcerstwa poza granicami kraju. Musimy jeszcze, mówi pani Ewa, założyć dział harcerstwa zagranicznego w Muzeum Harcerstwa w Warszawie. Tym sposobem pamięć o harcerskiej przeszłości Polonii amerykańskiej zostanie zachowana dla przyszłych pokoleń! ■

A. Jaroszyńska-Kirchmann²

¹ A. Jaroszyńska-Kirchmann, *Polonijne harcerstwo w Ameryce*, „Monitor”, Chicago z 8.10.2006; skrót pochodzi od redakcji „Skauta”.

² Anna Jaroszyńska-Kirchmann, profesor historii w Instytucie Historii Eastern Connecticut State University w Willimantic, CT USA.

Marek Popiel

ROCZNIK HISTORII HARCERSTWA – ANALIZA STATYSTYCZNA I SPIS ARTYKUŁÓW

Okładka pierwszego numeru „RHH”

Wstęp

Inicjatorami powstania periodyku „Rocznik Historii Harcerstwa” byli instruktorzy harcerscy zrzeszeni w Ogólnopolskim Klubie Autorów i Dokumentalistów Historii Harcerstwa Gniezno 2000”. Byli to: **Adam Kiewicz** (redaktor naczelny), **Roman Muranyi** (zastępca), **Stefan Romanowski** (administrator i prezes Klubu Gniezno 2000). W kolejnych latach do redakcji dołączyli: **Jerzy Chrabąszcz** i **Włodzimierz Kosmała**. Rocznik ukazywał się w latach 2005–2010. Było to wydawnictwo kierowane przede wszystkim do instruktorów harcerskich oraz osób interesujących się historią harcerstwa. Nie otrzymywało żadnych dotacji. Było finansowane jedynie ze składek członków Klubu i darowizn.

Pismo drukowane było w wymiarach 14,7 x 20,8 [cm]. Okładkę-winiętę zaprojektowała **Róża Włodarska-Karwecka**. Kolorystyka okładek poszczególnych tomów różni się nieznacznie, co wynika z korzystania przez redakcję z usług różnych firm przygotowujących periodyk do druku: „Paleta-Art”, druk: firma „Artis” sp. z o.o. w Klaudynie (t. 1–3), „A Capite” i „Artis” (t. 4–5), „A Capite” i „Paper&Tinta” (t. 6). Blok tomu pierwszego został wydrukowany w kolorze zielonym. Nie jest znany nakład periodyku. Każdy z tomów miał inną objętość, co przedstawia Tabela I.

Tabela I. Objętość poszczególnych roczników

Ilość	Tomy (2005–2010)						Łącznie
	1	2	3	4	5	6	
Stron	154	180	168	224	176	200	1102
Ilustracji	13	14	6	8	2	13	56

Źródło: Opracowanie własne autora.

Zawartość

Redakcja przyjęła od pierwszego numeru w miarę stały układ działów pisma. Ich ilość zmieniała się jednak w miarę otrzymywanych artykułów oraz w związku z poszerzaniem tematyki zagadnień. Niektóre działy istniały tylko w jednym tomie, inne były prezentowane częściej, co uwidoczniło w Tabeli II.

Tabela II. Działy tematyczne występujących w poszczególnych tomach

Tytuł działu	Tomy (2005–2010)						Ilość
	1	2	3	4	5	6	
Od inicjatorów	X	X	X	X	X	X	6
Artykuły	X	X	X	X	X	X	6
W dyskusji przed XXXIII Zjazdem ZHP	X						1
Recenzje i nie tylko	X	X	X	X	X	X	6
Wspomnienia	X	X	X		X	X	5
Postacie z dziejów	X	X	X	X	X	X	6
Dokumenty	X	X	X	X	X		5
Wydarzenia		X	X	X		X	4
Były takie drużyny i szcypy			X				1
Rok Aleksandra Kamińskiego			X				1
Sprostowanie do artykułu				X			1
							Łącznie: 43

Źródło: Opracowanie własne autora.

Pismo zawiera artykuły, w których autorzy poruszali znaczną ilość zagadnień tematycznych. Przedstawiane w artykułach fakty, zjawiska, opisy i opinie, dotyczą wielkiej liczby osób i odniesień geograficznych. Periodyk, mimo, że ma format książkowy, nie posiada indeksu nazwisk oraz nazw geograficznych, co znacznie utrudnia poruszanie się w tych materiałach. Artykuły zostały opatrzone przypisami. Fotografie oraz małe grafiki były umieszczone sporadycznie, dlatego nie uwzględniono ich w tabeli. Dużą część drukowanych materiałów stanowią dokumenty zjazdowe, uchwały, także sejmowe oraz sprawozdania. W ciągu pięciu lat ukazywania się „Rocznika Historii Harcerstwa”, zamieszczono tam 130 artykułów napisanych przez 46 autorów. Świadczy to o tym, że w wielu środowiskach harcerskich całej Polski są osoby interesujące się historią, piszący artykuły i chcące je publikować.

Tabela III. Ilość artykułów występujących w poszczególnych działach.

Tytuł działu	Tomy (2005–2010)						Ilość
	1	2	3	4	5	6	
Od inicjatorów	1	2	1	1	1	1	8
Artykuły	5	6	4	8	5	6	34
W dyskusji przed XXXIII Zjazdem ZHP	4						4
Recenzje i nie tylko	4	3	3	4	1	1	16
Wspomnienia	2	3	2		2	1	10

Postacie z dziejów	1	2	3	3	3	1	13
Dokumenty	4	5	6	2	3		20
Wydarzenia		7	3	6		1	17
Były takie drużyny i szczepy			3				3
Rok Aleksandra Kamińskiego			4				4
Sprostowanie do artykułu				1			1
						Łącznie:	130

Źródło: Opracowanie własne autora.

Podsumowanie

Redakcja pisma, pracująca społecznie, pozyskała wielu autorów, którzy udostępnili swoje prace *pro bono publico*. Wiele z tych osób, posiada znaczne osiągnięcia naukowe i pisarskie, co daje gwarancję, że zamieszczone w piśmie materiały były odpowiednio udokumentowane i poparte aparatem naukowym w postaci przypisów.

Po sześciu latach „Rocznik...” przestał się ukazywać. Wydaje się, że funkcjonował krótko w świadomości społecznej. Jednak spełnił całkowicie swoje zadanie, gdyż zatrzymał na swych kartach dzieje ludzi oraz wydarzenia odległe w czasie i przestrzeni.

Spis artykułów zamieszczonych w poszczególnych działach RHH

Od inicjatorów

1. Teresa Hernik, *List Naczelniczki ZHP*, t. 2, s. 7.
2. *Stulecie tuż, tuż...*, t. 3, s. 7.

Artykuły

1. Stefan Romanowski, *Powstanie i działalność Ogólnopolskiego Klubu Autorów i Dokumentalistów opracowań Historii Harcerstwa „Gniezno 2000”*, t. 1, s. 10.
2. Mieczysław Kocent, *O początkach skautingu – harcerstwa polskiego w Walczu*, t. 1, s. 12.
3. Janusz Korpak, *Zarys historii Męskiego Hufca w Nowym Sączu w latach 1945–1949*, t. 1, s. 20.
4. Henryk Leśniowski, *Powstanie i działalność Warmińsko-Mazurskiej Chorągwi ZHP (1945–1950)*, t. 1, s. 38.
5. Grażyna Gliwka, *Rozłam w szeregach ZHP po 1980 roku*, t. 1, s. 48.
6. Mieczysław Kocent, *Harcerstwo Zachodniopomorskie spod znaku „Rodła”*, t. 2, s. 11.
7. Agata Stropowska, *Chorągiew Lwowska*, t. 2, s. 25.
8. Julian Kwiek, *Dylematy polskiego harcerstwa w latach 1945–1950*, t. 2, s. 33.
9. Roman Muranyi, *Problemy Organizacji Harcerskiej (OH) – dziecięcego członu Związku Młodzieży Polskiej w latach 1950–1956*, t. 2, s. 43.
10. Zofia Zakrzewska, *Przyczynek do historii Organizacji Harcerskiej Związku Młodzieży Polskiej – przemiany założeń ideowo-programowych i poglądów jej działaczy*, t. 2, s. 50.
11. Maciej Kijowski, *Marian Sychalski i Henryk Jabłoński. Przewodniczący Rady Państwa na czele Rady Głównej Przyjaciół Harcerstwa*, t. 2, s. 66.
12. Jan Rossmann, *Harcerze w kampanii wrześniowej 1939 roku*, t. 3, s. 13.
13. Krzysztof Eychler, *Harcerstwo Polskie (Hufce Polskie) 1939–1945*, t. 3, s. 19.
14. Adam Kiewicz, *Rok pierwszy dolnośląskiego harcerstwa*, t. 3, s. 33.
15. Roman Muranyi, *Niektóre aspekty programowe i organizacyjne kształcenia instruktorów harcerskich po Zjeździe Łódzkim*, t. 3, s. 45.
16. Krzysztof Skusiewicz, *Z politycznych problemów Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1945–1947*, t. 4, s. 11.
17. Roman Muranyi, Jacek Węgrzynowicz, *Przed Zjazdem Łódzkim*, t. 4, s. 41.
18. Krystyn W. Dąbrowa, *Czerwone Harcerstwo Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego*, t. 4, s. 55.
19. Marek Wardęcki, *50 lat zuchowej ofensywy 58–68*, t. 4, s. 71.
20. Marian Miszczuk, *Krzyż Harcerski*, t. 4, s. 81.
21. Jerzy Wulkański, *Tajemnica „Pajęczej Sieci”*, t. 4, s. 99.
22. Franciszek Dębski, *Początki Skautingu dziewczęcego – Gajdingu*, t. 4, s. 105.
23. Albin Głowacki, *Śladami Harcerstwa Polskiego w głębi terytorium ZSRR w latach 1943–1946*, t. 4, s. 115.
24. Piotr Semków, *„Zewie”. Pismo harcerzy polskich z Wolnego Miasta Gdańska (1935–1938)*, t. 5, s. 11.

25. Roman Muranyi, Jacek Węgrzynowicz, *Krajowa narada działaczy harcerskich w Łodzi uznana później za: I Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego (część II)*, t. 5, s. 19.
26. Jerzy Wultański, *Skauting i harcerstwo w Brodnicy w latach 1914–1950*, t. 5, s. 41.
27. Maria Wiśniewska, *Rola harcerstwa na ziemiach polskich podczas okupacji hitlerowskiej*, t. 5, s. 51.
28. Marian Miszczuk, *U źródeł powstania ZHP poza granicami Kraju (Wielka Brytania 1940–1941)*, t. 5, s. 63.
29. Adam Kiewicz, *Zaduma nad stuleciem*, t. 6, s. 11.
30. Włodzimierz Kosmala, *Zjazdy i Złoty harcerskie (oprócz organizacji alternatywnych)*, t. 6, s. 37.
31. Barbara Bogdański-Pawłowska, Joanna Kowalewska, *Ogólnopolski Ruch Programowo-Metodyczny „Wspólnota Drużyn Grunwaldzkich” Chorągwi Warmińsko-Mazurskiej ZHP*, t. 6, s. 119.
32. Maria Łyczko, *Z dziejów Nieprzetartego Szlaku*, t. 6, s. 132.
33. Franciszek Dębski, *Krótką historią ISGF – Międzynarodowego Bractwa Skautów i Przewodniczek (organizacja dla dorosłych) oraz starań o aplikację do niej seniorów ZHP*, t. 6, s. 139.
34. Adam Kiewicz, *Uwagi o stanie badań dziejów harcerstwa*, t. 6, s. 149.
35. W dyskusji przed XXXIII Zjazdem ZHP
36. Stefan Romanowski, *Problemy ruchu wychowawczego*, t. 1, s. 64.
37. Anna Poraj, *Stanowisko naczelnika ds. programowych GK ZHP wobec artykułu „Problemy ruchu wychowawczego”*, t. 1, s. 69.
38. Stefan Romanowski, *Problemy ruchu wychowawczego – ciąg dalszy*, t. 1, s. 73.
39. Roman Muranyi, *W stronę elity*, t. 1, s. 82.
40. Recenzje i nie tylko
41. Marek Wardęcki, *Laurka dla „Zuchmistrza”*, t. 1, s. 90.
42. Ryszard Zatorski, *Harcerstwo – Gawęda i historia. Ogniska za Sanem*, t. 1, s. 98.
43. Włodzimierz Kosmala, *Rozwinięta trylogia o Hufcu*, t. 1, s. 102.
44. Kazimierz Koźniewski, *Harcerstwo prawdziwie uwikłane*, t. 1, s. 116.
45. Jędrzej Kunowski, *Recenzja pracy Jerzego Chrabąszcza „Harcerze gorszego Boga”*, t. 2, s. 91.
46. Andrzej Chodurski, *Opinia o wydruku komputerowym opracowania Jerzego Chrabąszcza pt. „Harcerze gorszego Boga”. Związek harcerstwa Polskiego w okresie transformacji ustrojowej państwa lat 1989–1990.*, t. 2, s. 95.
47. Adam Kiewicz, *„Gra o Harcerstwo” Ryszard Paclawski*, t. 2, s. 98.
48. Edyta Głowacka-Sobiech, *Rocznik Historii Harcerstwa 2005/1*, s. 150; *Rocznik Historii Harcerstwa 2006/2* s. 180, t. 3, s. 67.
49. Maciej Kijowski, *Recenzja książki Adama Kiewicza Harcerstwo w Polsce Ludowej*, Wrocław 2003, t. 3, s. 69.
50. Jerzy Chrabąszcz, *Pasjonująca historia harcerstwa w Elblągu. Recenzja książki Michała Oliwieckiego Harcerstwo na Ziemi Elbląskiej. Część I, 1945–1956*, t. 3, s. 75.
51. Jerzy Chrabąszcz, *Dziękuję ci Olgierdzie!*, t. 4, s. 133.
52. Edyta Głowacka-Sobiech, *Sowieckiemu zniewoleniu „Nie”. Harcerska druga konspiracja 1944–1956*, t. 4, s. 141.
53. Jerzy Chrabąszcz, *Rzecz o ikonach Ruchu z odrobiną patyny*, t. 4, s. 145.
54. Adam Kiewicz, *Ważne książki*, t. 4, s. 153.
55. Joanna Hałaj, *Metody pracy harcerskiej w zarysie – książka Józefa Sowy i Zdzisława Niedzielskiego*, t. 5, s. 87.
56. Jerzy Chrabąszcz, *Szczególny człowiek „Drugiej linii” – Marian Miszczuk, Jan Rossman pseudonim «Wacek»*, t. 6, s. 161.

Wspomnienia

1. Franciszek Dębski, *Miasteczko harcerskie Podgrodzie. Wspomnienia z lat 1954 i 1955*, t. 1, s. 120.
2. Adam Kiewicz, *Cieplickie spotkania przyjaźni*, t. 1, s. 126.
3. Franciszek Dębski, *Krajowa Rada Zuchmistrzów styczeń 1988–październik 1990*, t. 2, s. 107.
4. Danuta Osiecka, *Mój Ojciec. Ksawery Osiecki hm. „Tato” 1.12.1900–24.08.1982*, t. 2, s. 111.
5. Sonia Szymkowiak-Kołba, *Córka o Ojcu. Franciszek Szymkowiak 10.11.1922–4.06.1981*, t. 2, s. 119.
6. Jan Czerniak, *O swojej drodze harcerskiej*, t. 3, s. 117.
7. Wilhelm Sarapata, *Blisko cztery lata prowadziłem wrocławską drużynę*, t. 3, s. 127.
8. Marian Miszczuk, *Wacław Błażejowski i jego książki 25.08.1902–19.11.1986*, t. 3, s. 81.
9. Włodzimierz Kosmala, *Wspomnienia o Zofii Zakrzewskiej*, t. 3, s. 101.
10. Adam Kiewicz, *Józef Dobski 7.02.1911–30.08.1992*, t. 3, s. 111.
11. Tadeusz Grzesło, *W pierwszych dniach września*, t. 5, s. 137.
12. X Młodzieżowy Krąg Instruktorski „Szewczyki” im. Janka Bytnara „Rudego”, t. 5, s. 143.
13. Tadeusz Keller, *Wodnik. Akademicki Krąg Harcerski na Politechnice Gdańskiej w latach 1945–1950*, t. 6, s. 183.

Postacie z dziejów

1. Roman Muranyi, *Odszedł Mistrz*, t. 1, s. 136.
2. Adam Kiewicz, *Stefan Mirowski 14.03.1920–13.07.1996*, t. 2, s. 125.

3. Władysław Gut, Antoni Gregorkiewicz 16.01.1902–8.02.1977, t. 2, s. 132.
4. Elżbieta M. Minczakiewicz, Maria Łyczko (14.08.1923–22.06.2004), t. 4, s. 161.
5. Zygmunt Kaczyński „Wesoły”, *Każdy wtedy z czymś chodził*, t. 4, s. 171.
6. Franciszek Dębski, *Międzyczoragwiany Zespół Historyczny Polski Południowej*, t. 4, s. 179.
7. Adam Kiewicz, Władysław Zarembowicz (30.08.1918–30.03.1944), t. 5, s. 95.
8. Władysław Gut, Mirosław Andzielewicz (14.07.1909–7.04.1991), t. 5, s. 103.
9. Adam Kiewicz, Mieczysław Pisarski (8.01.1926–29.11.1992), t. 5, s. 111.
10. Joanna Barańska, *Harc mistrz Władysław Nekrasz (7.10.1893–04.1940)*, t. 6, s. 169.
12. 1996, wrzesień. *List przewodniczącego Stowarzyszenia Harcerskiego do harcerek i harcerzy*, t. 3, s. 138.
13. 1990, marzec, 23. *List hm. Marka Wardęckiego do Rady Naczelnej Związku Harcerstwa Polskiego*, t. 3, s. 13.
14. 1991, kwiecień, 29. *List Przewodniczącego Związku Harcerstwa Polskiego do Jego Eminencji Józefa Kardynała Glempa Prymasa Polski*, t. 3, s. 141.
15. 1956, listopad, 5. *List Aleksandra Kamińskiego do Romana Muranyiego*, t. 3, s. 144.
16. Stanisław Dąbrowski, *List do Ogólnopolskiego Seminarium Instruktorskiego pod hasłem: Dorobek ideowy Zjazdu Łódzkiego*, t. 4, s. 191.
17. Stefan Mirowski, *Nasza Służba Bogu (niepublikowany artykuł, przeznaczony dla pisma instruktorskiego „Wigry”, kwiecień 1944)*, t. 4, s. 197.
18. 1946, kwiecień, 17. *Protokół z zebrania Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego*, t. 5, s. 155.
19. 1997.02.19. *Porozumienie z dnia 19 lutego 1997 r. zawarte pomiędzy Ministerstwem Edukacji Narodowej i Związkiem Harcerstwa Polskiego*, t. 5, s. 163.
20. 1995.01.12. *Uchwała Głównej Kwatery Związku harcerstwa Polskiego w sprawie Ruchu Harcerskich Seniorów*, t. 5, s. 169.

Dokumenty

1. 1956.12.10. *Deklaracja Ideowa Związku Harcerstwa Polskiego*, t. 1, s. 142.
2. 1956.12.10. *Uchwała o zmianach w symbolice harcerskiej i formach zewnętrznych*, t. 1, s. 143.
3. 1964, kwiecień. *Sprawozdanie Centralnej Szkoły Instruktorów Zuchowych w Cieplicach za lata 1959–1964*, t. 1, s. 145.
4. 1985, kwiecień, 3. *List przewodniczącego Rady Państwa, przewodniczącego Rady Głównej Przyjaciół Harcerstwa Henryka Jabłońskiego do Centralnej Szkoły Instruktorów Zuchowych Związku Harcerstwa Polskiego w Oleśnicy*, t. 1, s. 149.
5. 1956, grudzień. *Stanowisko aktywu harcerskiego województwa koszalińskiego wobec przemian w harcerstwie w jesieni 1956 roku*, t. 2, s. 139.
6. 1958, kwiecień. *Za i Przeciw (Uchwała Zespołu Partyjnego przy Głównej Kwaterze Harcerstwa)*, t. 2, s. 144.
7. 1980, prawdopodobnie wrzesień. *Wprowadzenie do pierwszego punktu XVII posiedzenia Prezydium Rady Naczelnej ZHP – omówienie problemów Związku Harcerstwa Polskiego na tle wydarzeń w Polsce w lipcu i sierpniu 1980 roku*, t. 2, s. 150.
8. 1981 wrzesień. *Sprawozdanie o działalności Centralnej Składnicy Harcerskiej*, t. 2, s. 152.
9. 1995 październik. *Załącznik do okólnika wysłanego do organizacji członkowskich WOSM przez Światowy Komitet Skautowy*, t. 2, s. 156.
10. *Komentarz do Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego napisany przez ks. Jana Mauersbergera*, t. 3, s. 133.
11. 1991, marzec 25. *Komunikat sekretariatu Prymasa Polski*, t. 3, s. 137.

Wydarzenia

1. *Uchwała XXXIII Zjazdu ZHP w sprawie Strategii rozwoju ZHP do roku 2009*, t. 2, s. 163.
2. *Uchwała XXXIII Zjazdu ZHP w sprawie podstaw wychowawczych ZHP*, t. 2, s. 164.
3. *Uchwała XXXIII Zjazdu ZHP w sprawie 100-lecia Skautingu i 100-lecia harcerstwa*, t. 2, s. 168.
4. Jędrzej Kunowski, *Podziękowanie Prezydentowi RP za patronat nad ZHP 27.10.2005*, t. 2, s. 171.
5. Roman Muranyi, *Promocja książek: Jerzego Chrabąszcza i Ryszarda Paclawskiego*, t. 2, s. 174.
6. Roman Muranyi, *Muzeum Harcerstwa – otwarte*, t. 2, s. 176.
7. Adam Kiewicz, *Złot Seniorów i Starszyny Harcerskiej we Wrocławiu*, t. 2, s. 177.
8. *Uchwały XXXIV Zjazdu ZHP*, t. 3, s. 149.
9. Maciej Kijowski, *Rzeszów, 17 listopada 2006 roku. Sympozjum z okazji setnej rocznicy powstania skautingu*, t. 3, s. 153.
10. Roman Muranyi, *25 listopada 2006 roku. Wielce cenna promocja*, t. 3, s. 151.
11. *4 grudnia 2006 roku. Konferencja naukowa w Krakowie na temat: Odrodzenie harcerstwa i walka o jego oblicze ideowe w latach 1956–1959*, t. 4, s. 211.

12. 12 stycznia 2007 roku. Wystawa w Łodzi na temat: *Harcerskie dekady – Harcerstwo w latach 1944–1996*, t. 4, s. 213.
13. 1 września 2007 roku. VI Międzynarodowe Spotkanie w Krakowie Kolekcjonerów Skautowych, t. 4, s. 214.
14. 10–18 sierpnia 2007 roku. Zlot ZHP w Kielcach pod hasłem: *Jeden świat – jedno Przyrzeczenie*, t. 4, s. 215.
15. 8–10 września 2007 roku. XXXV Zjazd Nadzwyczajny Związku Harcerstwa Polskiego w Bydgoszczy, t. 4, s. 216.
16. 10/11 maja 2008 roku. Joanna Wolfran (oprac.), *Sprawozdanie z Konferencji Harcmistrzowskiej*, t. 4, s. 217.
17. Jerzy Chrabąszcz, *Obradował XXXVI Zjazd ZHP*, t. 6, s. 197.

Były takie drużyny- szczepy

1. Mirosław Szypowski, *Pokrzywy*, t. 3, s. 159.
2. *Makusyiny*, t. 3, s. 160.

3. Adam Kiewicz, *Błyskawica*, t. 3, s. 161.

Rok Aleksandra Kamińskiego

1. *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 stycznia 2003 r. w sprawie ogłoszenia roku 2003 Rokiem Aleksandra Kamińskiego*, t. 3, s. 165.
2. *Komitet Honorowy Obchodów Roku Aleksandra Kamińskiego*, t. 3, s. 166.
3. *Barwy przyszłości*, t. 3, s. 167.
4. *Program konferencji*, t. 3, s. 168.

Sprostowanie do artykułu

1. Włodzimierz Kosmała, *Wspomnienie o Zofii Zakrzewskiej*, t. 4, s. 221. ■

M. Popiel

Marek Popiel

KRAKOWSKI ROCZNIK HISTORII HARCERSTWA – ANALIZA STATYSTYCZNA I SPIS ARTYKUŁÓW

Wstęp

W 2005 roku Rada Programowa Krakowskiego Ośrodka Studiów nad dziejami Harcerstwa Zarządu Okręgu Małopolskiego ZHR zainicjowała wydawanie nowego periodyku.

Przewodniczącym redakcji został **Wojciech Hausner**¹, jej członkowie to **Marcin Kapusta** i **Katarzyna Onderka**. Z redakcją współpracują: **Marek Jędrzejowski**, **Urszula Kret**, **Maciej Kurzyniec**, **Bolesław Leonhard** oraz **Marcin Tatara**. Publikacja wydawana jest przez Zarząd Okręgu Małopolskiego ZHR przy finansowym wsparciu Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Pamięci, Walk i Męczeństwa w Krakowie.

Każdy tom, o wymiarach 14 x 20,4 [cm], ma tę samą okładkę-winiętę zaprojektowaną przez **Macieja Skorczyńskiego**. Kolejne roczniki różnią się jedynie kolorystyką okładki oraz nadrukowanych na pierwszej jej stronie tytułami najważniejszych artykułów. Do czerwca 2013 roku ukazało się osiem tomów „Krakowskiego Rocznika Historii Harcerstwa”², drukowanych dotychczas w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego (t. II–V) i Drukarni Skleniarz (t. VI–VIII). Począwszy od II tomu, „Rocznik” ma ujednoliconą i utrwaloną formę typo-

¹ Wojciech Hausner, ur. 1957, pedagog i historyk; nauczyciel w Młodzieżowym Domu Kultury i Zespole Społecznych Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego w Krakowie; harcmistrz; 1985–1994 redaktor pisma „Czuwajmy”, inicjator „Bronowickich Zeszytów Historyczno-literackich”, od 1995 ich redaktor; 1992–1997 przewodniczący i wiceprzewodniczący ZHR, 2008–2010 członek Naczelnictwa ZHR, 2010–2012 członek Rady Naczelnej ZHR; 1997–2001 poseł na Sejm RP; lokalny działacz samorządowy, 2006–2010 radny Miasta Krakowa; przewodniczący Rady Programowej Krakowskiego Ośrodka Studiów nad Dziejami Harcerstwa; od 2009 członek zespołu zadaniowego Prezydenta Miasta Krakowa ds. tworzenia Muzeum Ruchu Harcerskiego; autor 9 książek i kilkudziesięciu artykułów o historii, wychowaniu i metodzie harcerskiej, min. *Krakowski skauting 1910–1914*, Kraków 1994; *Skauting plus niepodległość*, Kraków 2008; *Harcerstwo duchowej niepodległości* (współautor z M. Kapustą), Kraków 2009; za: „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa”, t. VIII, s. 214.

² „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa”, Kraków, ISSN 1895–6319.

graficzną tytułów, śródtytułów oraz artykułów. Poszczególne tomy różni się nieznacznie objętością, co przedstawia Tabela I.

Tabela I. *Objętość poszczególnych tomów wraz z ilustracjami.*

Ilość	Tomy (2005–2012)								Łącznie
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Stron	260	248	248	218	208	212	276	216	1886
Nieliczbowanych stron wkładek	–	8	8	8	8	8	8	8	56
Ilustracji	3	18	14	16	19	16	20	16	122

Źródło: *Opracowanie własne autora.*

Zawartość

Pismo prezentuje materiały historyczne obejmujące całość dziejów Harcerstwa, działalność wielu środowisk, biografie i kalendaria. Część artykułów, to przedruki tekstów wcześniej już publikowanych w innych czasopiśmie. Redakcja dla uporządkowania opracowanych i przekazanych materiałów, przyjęła stały układ działów pisma, z późniejszymi modyfikacjami ilości działów jak i ich nazw, co zostało uwzględniono w Tabeli II. Układ ten ułatwia odszukiwanie publikowanych materiałów w poszczególnych tomach.

Tabela II. *Działy tematyczne występujących w poszczególnych tomach.*

Tytuł działu	Tomy (2005–2012)								Ilość
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Od redakcji	X	X							2
Początki skautingu 1910–1914/1918	X	X	X	X	X		X		6
Harcerze w bojach 1914–1921				X				X	2
Harcerstwo II Rzeczypospolitej 1918–1921		X	X		X		X	X	5

W Polskim Państwie Podziemnym 1939–1945 (od V t. Harcerstwo w walce 1939–1945)					X	X	X		3
W „drugiej konspiracji” 1944–1956	X	X	X	X	X	X	X		7
ZHP w PRL 1944–1950 (od III t. ZHP w PRL 1944–1950/1956)			X			X			2
Harcerstwo na obczyźnie (od II t. Harcerstwo poza granicami Polski)		X					X	X	3
„Podziemna rzeka” 1956–1980	X	X	X			X	X	X	6
ZHP w PRL 1956–1980 (od VIII t. ZHP w Latach 1956–1980)	X							X	2
Harcerstwo niepokorne 1980–1989	X	X	X	X	X	X	X		7
ZHP w latach 1980–1989							X		1
Harcerska historia wczoraj (od 1989 roku)	X	X		X		X	X		5
Biografie	X	X	X	X	X	X	X	X	8
Nasze drużyny i szczepy (od II t. Drużyny i szczepy)	X	X	X	X	X	X	X	X	8
Kronika harcerskiego życia	X	X	X	X	X	X	X	X	8
Archiwalia				X				X	2
Noty o autorach	X	X	X	X	X	X	X	X	8
Objaśnienia skrótów	X								1
Varia							X	X	2
								Łącznie:	88

Źródło: Opracowanie własne autora.

Większość artykułów została uzupełniona przypisami, a także biogramami osób występujących w treści artykułów. Brak indeksu nazwisk i nazw geograficznych, utrudnia poruszanie się w tych materiałach.

Nie w każdym roczniku publikowane są artykuły we wszystkich działach, które: *Będą wypełniane w zależności od posiadanych materiałów; [...] natomiast każdy harcerski historyk może nadesłać tekst, którym będzie można uzupełniać naszą wiedzę o różnych okresach tych dziejów. W kolejnych tomach będziemy chcieli publikować różne opracowania, dokumenty, wspomnienia, które pozwolą spojrzeć na harcerstwo nieco z innej perspektywy, a dociekliwym badaczom dadzą do ręki materiał do opracowania historii harcerstwa z lat 1944–1989. Oczywiście nie oznacza to pomijania spraw z lat wcześniejszych. Wiele jest jeszcze do odkrycia, chociaż zapewne całościowe spojrzenie nie wyjdzie zbyt daleko od prac W. Błażejewskiego czy dziejopisów wojennego harcerstwa³.* W Tabeli III pokazane są tematy w poszczególnych działach pisma.

Tabela III. Ilość artykułów występujących w poszczególnych działach.

Tytuł działu	Tomy (2005–2012)								Ilość
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Od redakcji	1	1							2
Początki skautingu 1910–1914/1918	3	1	3	1	1		2		11
Harcerze w bojach 1914–1921				1				1	2
Harcerstwo II Rzeczypospolitej 1918–1921		2	1		2		2	1	8
W Polskim Państwie Podziemnym 1939–1945 (od V t. Harcerstwo w walce 1939–1945)					1	1	1		3

³ *Od redakcji*, „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa”, Kraków 2005, t. I, s. 6.

W „drugiej konspiracji” 1944–1956	1	1	2	1	1	1	2		9
ZHP w PRL 1944–1950 Od III t. ZHP w PRL 1944–1950/1956			1			1			2
Harcerstwo na obczyźnie (od II t. Harcerstwo poza granicami Polski)		1					1	1	3
„Podziemna rzeka” 1956–1980	1	1	1			3	1	1	8
ZHP w PRL 1956–1980 Od VIII t. ZHP w Latach 1956–1980	1							1	2
Harcerstwo niepokorne 1980–1989	5	2	3	3	3	2	1		19
ZHP w latach 1980–1989							1		1
Harcerska historia wczoraj (od 1989 roku)	1	2		1		3	4		11
Biografie	1	1	1	3	2	2	1	2	13
Nasze drużyny i szczepy (od II t. Drużyny i szczepy)	1	2	1	3	2	2	1	3	15
Kronika harcerskiego życia	1	1	1	1	1	1	1	1	8
Archiwalia				3				1	4
Noty o autorach	12	11	10	13	15	14	14	11	100
Objaśnienia skrótów	1								1
Varia							1	1	2
Łącznie:									224

Źródło: Opracowanie własne autora.

Autorzy

Redakcja pisma oraz zespół stałych współpracowników pracuje całkowicie społecznie. Również autorzy udostępniają swoje artykuły nieodpłatnie. Od 2005 roku redakcja zamieściła teksty 55 autorów. **Wojciech Hausner** zamieścił najwięcej artykułów – 16, **Bolesław Leonhard** – 12, **Marcin Kapusta** i **Urszula Kret** po 9 artykułów.

Podsumowanie

„Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa” jest przykładem pisma potrzebnego nie tylko środowiskom harcerskim, ale również naukowym, ze względu na spójne dzieje Harcerstwa z historią Polski i świata na przestrzeni ponad stu lat. Przedstawione w artykule tabele mogą stanowić punkt wyjściowy do własnych pogłębionych analiz. Wrażenie robi łączna liczba 1886 stron, wypełnionych treścią tomów w minionych ośmiu latach.

Periodyk można zamówić poprzez stronę internetową: <http://wydawnictwo.zhr.pl>

Spis artykułów zamieszczonych w poszczególnych działach KRHH

Od redakcji

1. *Od redakcji*, t. I, s. 5.

Początki skautingu 1910–1914/1918

1. Władysław Kołomłocki, *Jak zawiązałem Drużynę III q*, t. I, s. 7.
2. Wojciech Hausner, *Władysław Kołomłocki (1892–1939)*, t. I, s. 13.
3. Ludwik P. Bułgar-Nowakowski, *Wspomnienie uczestnika kursu skautowego w Skolem*, t. I, s. 16.

4. *Od redakcji*, t. II, s. 5.

5. Andrzej Małkowski, *List do Janusza Gąsiorowskiego z 2 listopada 1911 roku*, t. II, s. 7.
6. *O pierwszym obozie angielskich skautów w roku 1907*, t. III, s. 5.
7. Bolesław Leonhard, *Pierwsza książka harcerska i jej autor*, t. III, s. 16.
8. Adam F. Baran, *„Harcerstwo to skauting plus niepodległość”. Jakiej organizacji pragnął Andrzej Małkowski*, t. III, s. 24.

9. Bolesław Leonhard, *Andrzej Małkowski w Krakowie*, t. IV, s. 5.
10. Bolesław Leonhard, *Był złotym skautem. W 90-lecie śmierci Adama Żeromskiego (1899–1918)*, t. V, s. 5.
11. *Pierwszy pisemny rozkaz w polskim skautingu z dnia 22 maja 1911 r.*, t. VII, s. 5.
12. Katarzyna Ossowska, *Powstanie harcerstwa jako odpowiedź na sytuację społeczną u progu XX w.*, t. VII, s. 9.
2. Maria Żychowska, *Związek Młodzieży Zbrojnej (I) (3 Mościcka Drużyna Harcerzy w „drugiej konspiracji” 1948–1950)*, t. II, s. 19.
3. Grzegorz Baziur, *Powstanie i działalność tajnego Związku Harcerstwa Polskiego „Sępy” w Myślenicach w latach 1948–1949*, t. III, s. 51.
4. Grzegorz Baziur, *Działalność i likwidacja Związku Harcerstwa Polskiego „Buki” w Myślenicach w latach 1948–1949*, t. III, s. 76.
5. Wojciech Hausner, *Hufce Polskie 1944–1947 – po pierwszej niepodległości*, t. IV, s. 37.
6. Wojciech Hausner, *Tajemniczy list z roku 1953*, t. V, s. 47.
7. Marcin Kapusta, *Stać zawsze wiernie na straży honoru Polski*, t. VI, s. 29.
8. M. Konieczna, *„Przetnącimy im ich wraże łapy” – pokazowy proces harcerzy z Drużyny im. Ks. Jeremiego Wiśniowieckiego*, t. VII, s. 51.
9. Grzegorz Baziur, *Informator „Żurek” i kontakt służbowy „Jan”. Analiza błędów w dokumentach bezpieki*, t. VII, s. 65.

Harcerze w bojach 1914–1921

1. Jerzy S. Rudlicki, *Ostatnie dni Andrzeja Małkowskiego*, t. IV, s. 11.
2. Mariusz Patelski, *Harcerze w walkach o Lwów i Małopolskę Wschodnią (1918–1919)*, t. VIII, s. 5.

Harcerstwo II Rzeczypospolitej 1918–1939

1. Adam F. Baran, *Nie fałszować harcerstwa... (o książce Stanisława Czopowicza)*, t. II, s. 11.
2. Wojciech Hausner, *Próby opracowania historii harcerstwa krakowskiego w latach trzydziestych*, t. II, s. 17.
3. Urszula Kret [oprac.], *Sprawozdanie Komendy Chorągwi Harcerów w Krakowie za rok 1932*, t. III, s. 33.
4. Katarzyna Ryblewska-Marewicz, *Harcerskie drużyny i gromady kolejowe*, t. V, s. 21.
5. Katarzyna Ossowska, *O pozyskanie dla harcerstwa pomieszczeń w gmachach poszpitalnych na Wawelu. Kartka z dziejów harcerstwa krakowskiego w dwudziestolecie międzywojennym*, t. V, s. 21.
6. Maciej Kurzyniec, *6 KDH w latach 1920–1922 w relacji Jerzego Stadlera*, t. VII, s. 21
7. Bolesław Leonhard, *I Jubileuszowy Zlot Harcerstwa we Lwowie 1921*, t. VII, s. 24
8. Katarzyna Ossowska, *Motywy Tatr w przedwojennej prasie dla młodzieży harcerskiej*, t. VIII, s. 27

Harcerstwo w walce 1939–1945

1. Wojciech Frazik, *Harcistrz „Jerzy” – Kazimierz Koźniewski jako ostatni naczelnik Szarych Szeregów*, t. V, s. 35.
2. Wojciech M. Starzyński, *„Najmłodsza poetka podziemnej Warszawy...”*, t. VI, s. 5.
3. Lutyk Andrzej Małkowski, *Moja droga do wojska polskiego*, t. VII, s. 45.

W „drugiej konspiracji” 1944–1956

1. Grzegorz Baziur, *„Zieloni Harcerze” z Krakowa (1950–1952)*, t. I, s. 23.

Harcerstwo poza granicami Polski

1. Krzysztof Bojko, *Harcerstwo polskie na Litwie w latach 1939–1941*, t. II, s. 51.
2. Hubert Chudzio, *Na harcerskim szlaku w dżungli i sawannie. Skauting polski w Afryce w latach 1941–1948*, t. VII, s. 31.
3. Franciszek Herzog, *Harcerska wędrówka – pielgrzymka kolarska do grobu św. Franciszka Ksawerego w Goa (6–19.05.1947)*, t. VIII, s. 37.

„Podziemna rzeka” 1956–1980

1. Marcin Kapusta, *Sprawa Operacyjnego Sprawdzenia kryptonim „Skaut”. Z dziejów niezależnego ruchu harcerskiego*, t. I, s. 36.
2. Bolesław Leonhard, *Koło Abstynentów im. A. Małkowskiego w Krakowskim Społecznym Komitecie Przeciwalkoholowym*, t. II, s. 87.
3. Bolesław Leonhard, *Po powrocie Olgi Małkowskiej do Polski. Wspomnienie*, t. III, s. 95.
4. Bolesław Leonhard, *Harcerze kardynała Wojtyły*, t. VI, s. 39.
5. *Ojciec Święty Jan Paweł II o harcerstwie*, t. VI, s. 53.
6. Marcin Kapusta, *Krzysztof Wojtycza „Moja przygoda z SB”*, t. VI, s. 55.
7. J. Broniewski, *Refleksje po pożegnaniu twórczyni harcerstwa polskiego Olgi Małkowskiej*, t. VII, s. 79.
8. Krzysztof Wojtycza, *Krakowskie „niepokorne” hufce w rzeczywistości PRL-u*, t. VIII, s. 55.

ZHP w PRL 1956–1980

ZHP w PRL 1944–1950/56

1. Wojciech Hausner, „Skauci” i „ohacy” – ideowo-polityczne spory we władzach ZHP (1956–1959), t. I, s. 77.
2. Katarzyna Onderka, *Niektóre harcerskie książki objęte cenzurą w PRL. Rok 1951*, t. III, s. 93.
3. Wojciech Frazik, *Sytuacja w Związku Harcerstwa Polskiego na początku 1946 r. w świetle wyjaśnień hm. Wandy Kamienieckiej-Gryckowej*, t. VI, s. 17.
4. Ewelina Prokopiuk, „Mury” – powojenna służba ojczyźnie, t. VIII, s. 85.

Harcerstwo niepokorne 1980–1989–90

1. Piotr Bąk, *Zakopiańskie harcerstwo na szlaku niepodległości 1980–1989*, t. I, s. 90.
2. Adam F. Baran, *Harcerski ruch wydawniczy. Charakter i działalność Niezależnego Wydawnictwa Harcerskiego (1981–1986)*, t. I, s. 126.
3. Grzegorz Baziur, „Wszystko co nasze Polsce oddamy...” (o harcerstwie niezależnym w Choszczynie 1983–1989), t. I, s. 142.
4. Wojciech Hausner, *Ruch Harcerski na przełomie 1988 i 1989 roku – Geneza spotkania założycielskiego ZHR 12 lutego 1989 roku z perspektywy krakowskiego „Szczepu” Ruchu Harcerstwa Rzeczypospolitej*, t. I, s. 157.
5. Wojciech Wróblewski, *Harcerstwo przy okrągłym stole*, t. I, s. 174.
6. Wojciech Hausner, „Czuwajmy” – harcerstwo bez cenzury (1985–1994), t. II, s. 113.
7. Marcin Kapusta, F. Musiał, P. Szczęsny, *Krakowska „Biała Służba” w roku 1987 w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, t. II, s. 131.
8. Piotr Bąk, Marcin Kapusta [oprac.], *Harcerstwo w dokumencie Służby Bezpieczeństwa w Nowym Sączu z roku 1985*, t. III, s. 101.
9. Wojciech Hausner, *Duszpasterstwo harcerek i harcerzy (1982–1989)*, t. III, s. 115.
10. Katarzyna Onderka, *Fragmety dziennika harcerki (1982–1983)*, t. III, s. 159.
11. Katarzyna Onderka, *O pielgrzymce Ruchu Harcerskiego z Krakowa do Rzymu po 25 latach (29.08-15.09.1984 Kraków-Włochy-Gniezno)*, t. IV, s. 47.
12. Wojciech Hausner, „Szkoła Ojca Adama”, t. IV, s. 53.
13. Adam Turula, *Moja ostatnia „profilaktyczna rozmowa z SB”*, t. IV, s. 61.
14. Marek Jedynak, *Ruch harcerski podczas uroczystości pogrzebowych mjr. Jana Piwnika „Ponurego” 10–12 VI 1988 r.*, t. V, s. 53.

15. Marcin Kapusta, M. Konieczna [oprac.], *Rok 1989 w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, t. V, s. 70.
16. Bernard Wałek, *Geneza i charakter działalności duszpasterstwa harcerek i harcerzy przy kościele św. Idziego w Krakowie w latach 1982–1989*, cz. I, t. V, s. 84.
17. Marek Jedynak, *Związek Wolnego Harcerstwa Polskiego „Szare Połówki” – nieznana alternatywa dla ZHP*, t. VI, s. 63.
18. Bernard Wałek, *Geneza i charakter działalności duszpasterstwa harcerek i harcerzy przy kościele św. Idziego w Krakowie w latach 1982–1989. Część II*, t. VI, s. 89.
19. Wojciech Wróblewski, *Krąg Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego w Krakowie 1980–1982*, t. VII, s. 143.
20. *Wybór dokumentów krakowskiego KIHAM 1981–1982*, t. VII, s. 153.
21. Jan Pietraszko, *Homilia wygłoszona w Katedrze Wawelskiej w niedzielę 20 IX 1981 roku na zakończenie III Zlotu Jubileuszowego 70-lecia Harcerstwa*, t. VII, s. 169.
22. Katarzyna Onderka, *Unia Najstarszych Drużyn Harcerskich Rzeczypospolitej*, t. VII, s. 173.

ZHP w latach 1980–1989

1. Rafał Dyrz, „Gdzie mamy dobrą kadrę harcerską, którą możemy odpowiednio nastawić”, czyli o planach wykorzystania ZHP do zwalczania Ruchu Światło-Życie w 1980 r., t. VII, s. 85.

Harcerska historia wczoraj (od 1989 roku)

1. Małgorzata Rohleder, *Odrodzenie harcerstwa żeńskiego w Krakowie 1989–1990 (wspomnienie komendantki chorągwi harcerek)*, t. I, s. 189.
2. Wojciech Hausner, *Bibliografia druków i wydawnictw Naczelnictwa, Głównej Kwatery Harcerek i Głównej Kwatery Harcerzy Związku Harcerstwa Polskiego (rok założenia 1918) z lat 1989–1992*, t. II, s. 153.
3. Anna Baranowska (Zachwieja), *ZHP (r. z. 1918) i ZHR na arenie międzynarodowej – zarys działań komisarki zagranicznej 1990–1999*, t. II, s. 159.
4. Wojciech Hausner, *Związek Harcerstwa Polskiego (rok założenia 1918) w latach 1989–1992 – kalendarz wydarzeń*, t. IV, s. 69.
5. Katarzyna Ryblewska-Marewicz, „Ojczyzna, nauka, cnota, jubileuszowa wystawa harcerska 1910–2010”, t. VI, s. 113.
6. Robert Wiraszka, *Żywiół wschodni (1989–1994)*, t. VI, s. 123.
7. Robert Wiraszka, *Prasa Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej (luty 1989 - sierpień 1999)*, t. VI, s. 142.

8. Wojciech Hausner, *IV Jubileuszowy Zlot 80-lecia Harcerstwa w Olsztynie k. Częstochowy 8–18 VIII 1991*, t. VII, s. 181.
9. Katarzyna Ryblewska-Marewicz, „Czuwaj! – Ojczyźnie milej służ”. *Fotografia harcerska 1911–1956*, t. VII, s. 190.

Biografie

1. Bolesław Leonhard, *Ks. Bp Jan Pietraszko – druh podharc mistrz*, t. I, s. 205.
2. Bolesław Leonhard, *Prymas Tysiąclecia i harcerstwo*, t. II, s. 171.
3. Barbara Ozaist, *Wspomnienie o Wandzie Kwiatkowskiej*, t. III, s. 173.
4. Pelagia Lewińska-Tepicht, *O Alinie Kleczewskiej-Dziewanowskiej – wspomnienie*, t. IV, s. 102.
5. Katarzyna Ryblewska-Marewicz, *Jan Ryblewski – harcmistrz, komendant, filatelista*, t. IV, s. 111.
6. Adam Studziński, *Wspomnienie dobrego życia (fragmenty)*, t. IV, s. 116.
7. Leon Marszałek, *Wspomnienie o Florianie Marciniaku*, t. V, s. 105.
8. Sławomir Cenckiewicz, Piotr Gontarczyk, „Słowo harcerza” *Kazimierz Koźniewski (1919–2005), agent ps. „33” i tygodnik „Polityka”*, t. V, s. 121.
9. Elżbieta Wyszyńska, *Nasz przyjaciel Remek (1963–1990)*, t. VI, s. 153.
10. Agnieszka Tombińska, *Ewa*, t. VI, s. 157.
11. Maciej Kurzyniec, *Herman Mojmir (1874–1919): lekarz, nauczyciel, instruktor skautowy*, t. VII, s. 195.
12. Bolesław Leonhard, *Jacek, kolega ze szkolnych lat*, t. VIII, s. 93.
13. Zenobia Kitówna, *Siłaczka – wspomnienie o Małgorzacie Szewczyk*, t. VIII, s. 111.

Nasze drużyny i szczepy

Drużyny i szczepy

1. Krzysztof Żero, *Moje harcerstwo wobec rzeczywistości lat siedemdziesiątych*, t. I, s. 224.
2. Łukasz Hajduk, *Harcerska działalność Bohdana Skoniecznego na terenie Rożnowa*, t. II, s. 189.
3. Marcin Kapusta, *Od „Błękitnej Osiemnastki” do Ośrodka „Arkona”*, t. II, s. 196.
4. Robert Wiraszka, *Lubelskie żeńskie drużyny harcerskie ZHP (1911–1959)*, t. III, s. 177.
5. Michał Stasiak, *Z dziejów harcerstwa łódzkiego. XV Łódzka Drużyna Harcerzy im. Andrzeja Małkowskiego 1920–1939*, t. IV, s. 125.

6. Łukasz Hajduk, *ZHR nad Jeziorem Rożnowskim*, t. IV, s. 140.
7. Adam F. Baran, *Książka o harcerzach chorągwi lwowskiej ZHP*, t. IV, s. 181.
8. Michał Stasiak, *XV Łódzka Drużyna Harcerzy im. Andrzeja Małkowskiego 1945–1950*, t. V, s. 139.
9. Wincenty Smolak, *Wspomnienia z Trójki, Kronika harcerskiego życia*, t. V, s. 147.
10. Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego ZHR. Rok 2008*, t. V, s. 175.
11. Marta Serwin, *Kronika „Żurawi”*, t. VI, s. 161.
12. Roman Graczyk, *Moja Piętnastka*, t. VI, s. 177.
13. Bolesław Leonhard, *Z dziejów najstarszej drużyny Krakowa*, t. VII, s. 199.
14. Bolesław Leonhard, *Z dziejów „Czwórki” krakowskiej im. Jerzego Grodyńskiego (w stulecie założenia krakowskiego hufca skautów)*, t. VIII, s. 115.
15. Wojciech Hausner, *Historia zaginionego i odnalezionego sztandaru krakowskiej Piątki (1946–2011)*, t. VIII, s. 146.
16. Maria Nowacka, *Działalność 90 Poznańskiego Szczepu Harcerskiego im. dr. Franciszka Witaszka w latach 1968–1992*, t. VIII, s. 154.

Kronika harcerskiego życia

1. Wojciech Hausner, Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Rok 2004*, t. I, s. 233.
2. Wojciech Hausner, Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Rok 2005*, t. II, s. 221.
3. Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Rok 2006*, t. III, s. 212.
4. Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego ZHR. Rok 2007*, t. IV, s. 190.
5. Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego ZHR. Rok 2009*, t. VI, s. 183.
6. Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. 2010 rok*, t. VII, s. 243.
7. Urszula Kret, *Kronika Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. 2011 rok*, t. VIII, s. 183.

Archiwalia

1. Marcin Kapusta, „Biała Służba” 1987 w korespondencji płk. Krzysztofa Majchrowskiego i gen. Henryka Dankowskiego, t. IV, s. 154
2. Marcin Kapusta, *ZHP pod „opieką” Wydziału IV*, t. IV, s. 172
3. Pelagia Lewińska, *List do Bolesława Leonharda z 24 VI 1992*, t. IV, s. 178

4. Wojciech Hausner, *Harcerski apel pamięci*, t. VIII, s. 177.

Varia

1. Katarzyna Ryblewska-Marewicz, *Harcerstwo w filatelistyce*, t. VII, s. 233.
2. Krzysztof Duda, *O tablicy upamiętniającej początki krakowskiego harcerstwa wmurowanej w I Liceum Ogólnokształcącym*, t. VIII, s. 209.

Noty o autorach

1. *Noty o autorach*, t. I, s. 252.

2. *Noty o autorach*, t. II, s. 247.

3. *Noty o autorach*, t. III, s. 247.

4. *Noty o autorach*, t. IV, s. 214.

5. *Noty o autorach*, t. V, s. 204.

6. *Noty o autorach*, t. VI, s. 209.

7. *Noty o autorach*, t. VII, s. 271.

8. *Noty o autorach*, t. VIII, s. 214.

Objaśnienia skrótów

1. *Objaśnienia skrótów*, t. I, s. 255.

■
M. Popiel

R E C E N Z J E

Marek Popiel

OMÓWIENIE KOLEJNYCH KSIĄŻEK SERII WYDAWNICZEJ „PRZYWRÓCIĆ PAMIĘĆ”

W serii wydawniczej „Przywrócić Pamięć” Wydawnictwa „Impuls” z Krakowa zostało już wydanych w formie reprintów 39 tytułów książek. Wśród nich, moją uwagę zwróciły trzy: *Rozwój Idei harcerskiej w Polsce*, Kraków, Wilno, Warszawa 1922; *Harcerstwo*, Warszawa 1922; *Harcerstwo Polskie. Album harcerskie*, Warszawa 1925.

Pierwsza z wymienionych książek nigdy wcześniej nie ukazała się w tym kształcie. Na jej treść składa się bowiem sześć zeszytów „Biblioteki Broszur Informacyjnych o Harcerstwie”, o numerach 1–5 i 9, jakie ukazały się w 1922 roku: K. Swirun-Rymkiewicz, *Co może zrobić dla harcerstwa społeczeństwo?* Broszura informacyjna, nakładem Biura Propagandy Harcerstwa i Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie, nr 1, Kraków, Wilno, Warszawa 1922; K. Swirun-Rymkiewicz, M. Wierzbiański, *Co nie ze sobą harcerstwo?* Broszura informacyjna, nakładem Biura Propagandy Harcerstwa i Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie,

nr 2, Kraków, Wilno, Warszawa 1922; K. Swirun-Rymkiewicz, M. Wierzbiański, *Rozwój idei harcerskiej w Polsce. Broszura informacyjna*, nakładem Biura Propagandy Harcerstwa i Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie, nr 3, Kraków, Wilno, Warszawa 1922; K. Swirun-Rymkiewicz, M. Wierzbiański, *Z.H.P. (Związek Harcerstwa Polskiego). Broszura informacyjna*, nakładem Biura Propagandy Harcerstwa i Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie, nr 4, Kraków, Wilno, Warszawa 1922; K. Swirun-Rymkiewicz, *Koło Przyjaciół Harcerstwa – cel – potrzeba – jak zostać członkiem?* Broszura informacyjna, nakładem Biura Propagandy Harcerstwa i Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie, nr 5, Kraków, Wilno, Warszawa 1922; Jadwiga Kwiatkowska, *Harcerstwo żeńskie, jego zadania i potrzeby w chwili obecnej. Broszura informacyjna*, nakładem Biura Propagandy Harcerstwa i Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie, nr 9, Kraków, Wilno, Warszawa 1922.

Pierwsza strona jednej z oryginalnych broszur będących częścią książki z serii „Przywrócić Pamięć”, Wydawnictwo „Impuls”, Kraków 2014

Tytuł książki został zapożyczony z zeszytu nr 3, które wydawało Biuro Propagandy Harcerstwa założone w 1922 roku w Krakowie, mające swoją siedzibę przy ul. Jabłonowskich 19 oraz Komitetu „Tygodnia Harcerskiego” w Krakowie. W skład zarządu Biura wchodził były sekretarz chorągwi: Krakowskiej – Henryk Kapiszewski (1899–1964); Lwowskiej – Marian Wierzbiański (1902–1971); Wileńskiej – Kazimierz Swirun-Rymkiewicz. O działalności Biura pisano: *Potrzeba jego długo dawała się odczuwać. Teraz więc będzie prawidłowo zorganizowany kolportaż i rozpowszechnianie pism, broszur, druków i książek harcerskich. Teraz wydane zostaną broszury informacyjne które mówić będą Społeczeństwu polskiemu o istocie, treści, zadaniach, potrzebach brakach i obowiązkach Harcerstwa polskiego. Teraz będą miały Harcerskie Spółki Wydawnicze zapewnioną reprezentację we wszystkich większych miastach Polski i zagranicą*¹. Biuro działało prawdopodobnie tylko do końca 1922 roku. Wydało w tym czasie co najmniej dziewięć broszur propagandowych².

¹ K. Swirun-Rymkiewicz, *A więc mamy już Biuro Propagandy Harcerstwa*, [w:] *Koło Przyjaciół Harcerstwa – cel – potrzeba – jak zostać członkiem? Broszura informacyjna, Biblioteka Broszur Informacyjnych o Harcerstwie*, nr 5, Kraków, Wilno, Warszawa 1922, s. 2.

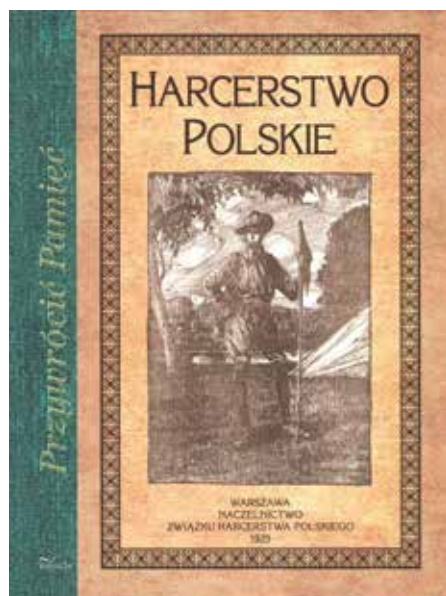
² Nie są znane tytuły broszur tej Biblioteki o numerach 6, 7, 8 i ewentualnie dalszych.

Zamysł tej działalności, przynajmniej w odniesieniu do wydanych broszur, należy uznać za wartościowy, podobnie jak ich przypomnienie przez Wydawnictwo „Impuls”.

Kolejna książka: *Harcerstwo. Praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Sedlaczka sekretarza do spraw Harcerstwa w Min. Wyznań Rel. i Ośw. Publ.*, Warszawa 1922, obejmuje całokształt problematyki działalności Harcerstwa. W książce, podzielonej na dwa tomy, w tomie pierwszym redaktorzy omawiają zagadnienia prób i stopni, obozy, harce w terenie, krajoznawstwo oraz zachowania higieny i zdrowia w trakcie harców.

Tom drugi, podzielony na dwie części, zawiera w pierwszej części przemyślenia S. Sedlaczka dotyczące wagi sprawności harcerskich w działaniach harcerskich. Nasuwają się tu analogie do książki Andrzeja Małkowskiego, *Jak skauci pracują*³, gdzie autor, widząc praktyczną realizację zdobywania sprawności skautowych w trakcie pobytu na Wszechbrytyjskim Skautowym Zlocie i Wystawie w Birmingham w 1913 roku, omawia je i proponuje ich wdrażanie wśród polskich skautów. Także S. Sedlaczek, rozumiejąc doskonale rolę i znaczenie

³ A. Małkowski, *Jak skauci pracują*, Kraków 1914.

Okładki książek z serii „Przywrócić Pamięć”,
Wydawnictwo „Impuls”, Kraków 2014

sprawności, tak wiele miejsca im poświęca. Część druga tego tomu zawiera rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 31 z 1 lipca 1920 roku [sic!] wprowadzający *Regulamin Prób Sprawności*, treść regulaminu oraz programy blisko osiemdziesięciu prób. Dla współczesnego drużynowego, sposób ich przedstawienia – prosty i przystępny – może stanowić nieocenione źródło inspiracji.

Trzecia z książek, reprint: *Harcerstwo Polskie*, to w rzeczywistości album o wymiarach 24,5 [cm] x 34,5 [cm], z mnóstwem ułożonych chronologicznie fotografii poprzedzielanych tekstami dotyczącymi krótkiej wówczas historii Harcerstwa. Było to także wydawnictwo pamiątkowe I-go Zlotu Narodowego, jaki miał miejsce w dniach od 3 do 9 lipca 1924 roku w Warszawie, z udziałem blisko 3 500 harcerzy, którzy odwiedzili najwyżsi dostojnicy państwowi i społeczni oraz delegacje skautowe z siedmiu krajów.

Tylko siedem lat dzieliło czas wydania tego pełnego treści albumu od odzyskania przez Polskę Niepodległości i pięć lat po wyniszczającej wojnie polsko-rosyjskiej w 1920 roku i walkach o granice. Jakość tej publikacji była wysoka, choć trzeba pamiętać, w jak trudnych warunkach: społecznych i gospodarczych była wówczas Polska i odnawiające się Harcerstwo po okresie walk.

Przypomnienie tego albumu w formie reprintu jest ważne, gdyż wskazuje na pewien sposób myślenia i patrzenia historycznego przez ówczesne władze harcerskie. Dokonano rzeczy wielkiej – był to I Zlot Narodowy – więc upamiętniono go najlepiej jak było to możliwe. Wiele archiwalnych dokumentów zaginęło w zawieruchach dziejowych, jednak te, reproduktowane w albumie zachowały się. Taki sens powinien przyświecać wielu współczesnym działaniom. Strony internetowe i niepodpisane fotografie niewiele wniosą do przyszłych badań nad historią harcerstwa.

Spis reprintów wydanych przez Wydawnictwo „Impuls” do września 2014 r.

1. Baden-Powell Robert, *Wskazówki dla skautmistrzów. Podręcznik dla drużynowych, zawierający teorię skautingu na pisał... Skaut Naczelny*, przełożył Sedlaczek Stanisław, Warszawa 1930.
2. Biernakiewicz Tadeusz, *Starsze Harcerstwo a instruktorzy*, Kraków 1922.
3. Bogdański Antoni, *Podstawy harcerstwa*, Płock – Warszawa 1928.
4. Ciołkosz Adam, *Nowe horyzonty Harcerstwa*, Kraków 1921.
5. Ciołkosz Adam, *Wolne Harcerstwo*, Kraków 1921.
6. Czyżewski Adam, *Na tropie wodza harcerskiego*, Warszawa 1936.

7. Gibes Stanisław, *Obozownictwo*, Warszawa 1924.
8. Grochowski Kazimierz, *Wartość Harcerstwa*, Lublin 1925 [?].
9. *Harcerstwo polskie. Album harcerskie pod redakcją Stanisława Sedlaczka i Lecha Grabowskiego*, Warszawa 1925.
10. *Jak pracować w Starszym Harcerstwie? Wskazówki metodyczne, programowe i organizacyjne dla zrzeszeń starszego harcerstwa*, Warszawa 1927.
11. Jezierski Edmund, *Wywiadowcy (skauci). Sceny z życia młodzieży angielskiej. Według dzieła twórcy organizacji wywiadowców (Boy Scouts) generała Baden-Powella oprac.*, Warszawa 1913.
12. Lutosławski Kazimierz, *Skauting jako system wychowania moralnego*, Warszawa 1913
13. Michalski Jan, *Kurjerki. Powieść harcerska*, Warszawa 1928.
14. Muszalski Edward, *Harcerstwo (skauting) a wychowanie człowieka*, Warszawa 1918.
15. Muszalski Edward, *Harcerstwo niepodległe*, Warszawa 1922.
16. Muszalski Edward, *Wskazówki do próby harcerskiej (III stopień)*, Warszawa 1918.
17. Pawełek Alojzy, *Harcerstwo na martwym tropie*, Kraków 1922i Pawełek Alojzy, *Harcerstwo oniemiałe*, Kraków 1922.
18. Pawełek Alojzy, *Hasła współczesnej pracy harcerskiej. Gawędy obozowe*, Warszawa 1922.
19. Pawełek Alojzy, *Odbudowa pracy w drużynach harcerskich*, Warszawa 1923.
20. Philips Roland E., *System zastępowy dla dziewcząt*, tłum. Felicja Fedorowicz, Jerozolima 1944.
21. *Próby harcerskie. (Wstępem opatrzył Stanisław Sedlaczek)*, Warszawa 1932.
22. *Przykład ułożenia planu pracy drużyny*, Warszawa 1936.
23. Rossman Jan, *Szkoła za lasem. Program kształcenia starszyny Harcerstwa Podziemnego*, Paris 1945.
24. Sedlaczek Stanisław, *Drogowskaz harcerski. Opracował ... przy udziale Jerzego Mateckiego i innych*, Warszawa 1936, wyd. 2 poprawione i rozszerzone.
25. Sedlaczek Stanisław, *Geneza Skautingu i Harcerstwa. Szkic w 25-lecie Harcerstwa*, Warszawa 1936.
26. Sedlaczek Stanisław, *Harcerstwo na Rusi i w Rosji*. Warszawa 1936.
27. Sedlaczek Stanisław, *Harcerstwo. Praca zbiorowa pod red. ...*, Warszawa 1922.
28. Sedlaczek Stanisław, *Kilka myśli o zadaniach harcerstwa*, Warszawa 1919 i *W Polsce będzie lepiej*, Warszawa 1924,
29. Sedlaczek Stanisław, *Kształcenie starszyny harcerskiej. Informacje i przyczynki do organizowania kursów instruktorskich Związku Harcerstwa Polskiego*, Warszawa 1928 r.
30. Sedlaczek Stanisław, *Metodyka harców w przykładach. Zarys podręcznikowy dla drużynowych harcerskich i nauczycieli*, Warszawa 1935.
31. Sedlaczek Stanisław, *Obóz harcerski*, Warszawa – Płock 1927.
32. Sedlaczek Stanisław, *Organizacja Harcerstwa Polskiego. Na podstawie zarządzeń Ministra W.R. i O.P., statutu i regulaminów ZHP*, Lwów 1920.
33. Sedlaczek Stanisław, *System zastępowy, podług Rolanda E. Philipsa „The Patrol System” oprac. ...*, Warszawa 1922.
34. Sedlaczek Stanisław, *Szkoła harcerza. Na podstawie dzieła gen. Baden-Powella „Scouting for Boys” i polskiej literatury harcowej*, Warszawa [1920], na okładce 1921, wyd. 3 przez autora poprawione i przystosowane do regulaminów obowiązujących w Związku Harcerstwa Polskiego.
35. Sedlaczek Stanisław, *Wytyczne metodyki harcerskiej. Prawa przyzwyczajenia a harcerstwo*, Warszawa 1931.
36. Sopoćko Tadeusz, *Życie pogodne*, Warszawa 1922.
37. Stojanowski Karol, *Zarys metodyki prawa harcerskiego*, Poznań 1928.
38. Swirtun-Rymkiewicz Kazimierz, *Rozwój idei harcerskiej w Polsce*, Warszawa 1922.
39. Tworkowska Janina, *Zastęp harcerek*, Warszawa 1922. ■

M. Popiel

„Czuwaj. Miesięcznik Instruktorów ZHP”, od numeru 4/2014 jest dostępny także w wersji cyfrowej. Cena prenumeraty na 2014 r. (za 9 numerów) – 18 zł.